

16

Zenbakia eta
puntua ezkondu
zirenekoa!

Manu Arrasate

19

Suhiltzailearen
galderak

Luistxo Fernandez

22

Giza
motibazioaren
mitoak eta egia

Esteban Vicente

Jesus Altuna, antropologoa:

“Ezaugarri fisikoen
berri ematea
ez da arrazakeria”

Gure iragana ikertzen eman du bizia Jesus Altunak (Berastegi, 1932). Ez dago jakiterik non igaro duen denborarik gehien, zerupearan edo kobazuloaren barranean sartuta. Berak aurkitu zuen Euskal Herrian ezagutzen dugun giza hezurrik zaharrena, Lezetxikin. Ez du ezkututzen Ekainek oraindik ere ematen dion poza; ez zaio inola ere ahazten bi azpeitiar gaztek kobazuloa aurkitu eta Joxemiel Barandiarani nahiz Jesus Altunari berari erakutsi zieteneko ueña. Gaur egun, leize horren erreplika du ilusio handi. Eta Aizpitarate, eta Jakiunde sortu berria, eta beste zenbait lan... hurrengo baterako utzi dizkigunak. Etorkizunari begira bizi baita Jesus Altuna, iragana ikertzen zaildu bada ere.

10. or.

Erreportajea:

WiFi, haririk gabeko amarauna

WiFi *Wireless Fidelity* (haririk gabeko fideltasuna) ingelesezko esapidearen lapurpena baino ez da. Teknologia honi esker, posta elektronikoa ikusi eta Internet erabili ahal izango dugu edozein leku-tatik, inolako kable konexiorik gabe. Oraindik ere sarera konektatzeko zerbitzu hau eskaintzen duten guneen mapa zabalegia ez den arren, amarauna pixkanaka-pixkanaka ari da eratzten. Batzuen iritziz, mugikorrek telefoniara ekarritako iraultzaren parekoa izan daiteke gutxi barru etorriko zai-gun aldaketa hau. Baina, momentuz, hasi besterik ez da egin.

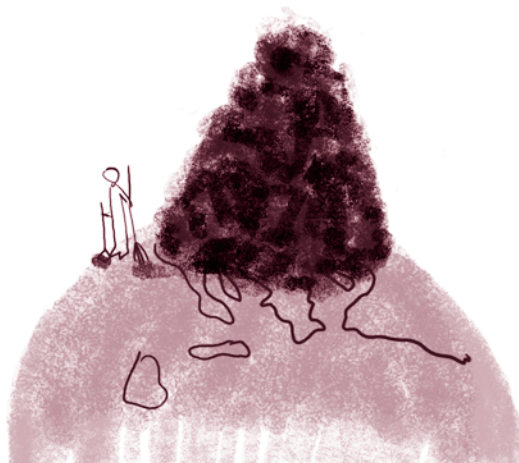
13. or.

Eztabaida:

Zer egin zaramarekin?

Gure zaborteziak gainezka daude, baina gero eta zarama gehiago sortzen jarraitzen dugu; gainera, salgai berrien ondorioz, zabor hori gero eta kutsagarriagoa da. Zaramak kudeatzeko zereginaren inguruan eztabaida piztu da azkenaldion; izan ere, arazoa konpontzeko irtenbideak ugariak dira: zaborteziak, erraustegiak, birziklapena, konpostajea... Baina zein da bideragarriena? Zein da kalterik gutxien sortzen duena?

20. or.

PAPER
BIRZIKLATUA

Zuzendaritza:
Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea (IVAP)

Koordinatzailea:
Xabier Amatria

Diseinua, fotokonposizioa eta inprimatzea: Itxaropena S.A.

Ilustrazioak: Concetta Probanza

Zenbaki honetako lanlendeak:
Bego Aierdi, Kaxildo Alkorta, Xabier Amatria, Manu Arrasate, Lartaun Egibar, Luis Elizondo, Miel A. Elustondo, Edorta España, Borja Etxabe, Irene Fernández, Luixto Fernandez, Gotzon Lobera, Luma, Begoña Minaur, Nerea Pikabea, Joseba Terrerros, Rosa Mari Urrutia, EstebanVicente, Jon Zabaleta, Arkaitz Zubiri

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariaren argiratutako artikulua berridatz daitezke bai osorik, bai zatika, baina artikulua nondik atera diren aipatu behar da beti.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ aldizkariak ez ditu derrigor bere egiten artikulua eta kolaborazioetan agertzen diren iritzirik.

ADMINISTRAZIOA EUSKARAZ

ISSN: 1576-5563. **Legezko Gordailua:** BI-1141-93. **Egilea:** Herri Arduralaritzaren Euskal Erakundea Donostia-San Sebastián 1, 01010 VITORIA-GASTEIZ. Tel. 945 01 76 00. www.ivap.euskadi.net

PERTSONAIA

Tinieblas Gonzalez, zine gidoilari, zuzendari eta ekoizlea:

“Zinean, batzuetan, kontratuak iraingarriak dira”

Betiko lagunek Tini esaten badiote ere, Tinieblas du benetako izena Lau-dioko gazte honek. Bere fantasiako eta beldurrezko film laburrak tarteko, behin baino gehiagotan zapaldu du nazioarteko zine jaialdietako alfonbra gorria. Baina produktua berak goitik behera kontrolatu nahi izanak ez dio ibilbidea batere erraztu. Hogeita hamabost urte ditu eta *Alma sin dueño* lehen film luzean ari da lanean. Bere estetika ilun eta nabarmen hori dela eta, batek baino gehiagok Luziferren antza duela pentsatuko duen arren, bere irribarreak beldur guztiak uxatzen ditu.

Txikitatik al dator kizu zinemarekiko zale-tasuna?

Fantasiako eta beldurrezko bideo asko ikusi ditut gaztetan. Irudia eta Soinea ikasi nuen Bilbon, eta bertako irakasle batek erakutsi zidan gidoiak idazten. Hor hasi nintzen *Por un infante difunto* nire lehen film laburra egituratzen. Donostiako Fantasiako eta Beldurrezko Asteko zuzendariari aspaldian irakurritako onenetakoa iruditu zitzaion. Caneseko Zinemaldiko Kritikaren Nazioarteko Astean Film Laburrik Onenaren saria eman zioten 1998an. Hogeita bost urte nituen.

The raven zure bigarren laburra Donostiako Zinemaldiko sail ofizialean lehiatu zen 1999an?

Hogeita hamazazpi urtetan ez zen film laburrik egon sail ofizialean. Zirrikitu bat ireki nahi izan nuen, baina kritikoen presioagatik edo, zoritxarrez ez da berriro errepikatu. Zineko kritikari handi guztiek egurtu ninduten, baina niretzat irabazitako borroka bat izan zen.

Zer lortu nahi duzu zure filmeekin?

Jendea entretenitu nahi dut; publikoari negar edo barre eragiten ez badiozu edota beldurra sorrarazten, bada, aspertu egiten da. Amerikan zine industria ona daukate; horretatik bizi direnez, profesionaltasunez zaindu eta landu egiten dute.

Tarte handia pasa izan da zure film bate-tik bestera...

Nire proiektuetan beti egon dira geldialdiak, diru falta, etab. Garrantzitsua da produktua-ren gaineko kontrola izatea. Orain egiten ari garen filmean sei urte eman ditut; produktua oso-osorik kontrolatu nahi nuen, hau da, gidoia idatzi, zuzendu eta ekoizti.

Zerk eragozten du kontrol hori izatea?

Produktoreek klausula zorrotzak jartzen dizkizute, kontratuak batzuetan iraingarriak dira, eta

norbera inor ez denez, nahi dutena egiten dute. Protesta egiten baduzu, ez duzu berriro ere pelikularik egingo haiekin. Ni itzalpean eduki naute zenbait urtetan; ez dute lortu ni mendean hartzea, eta hori batzuei ez zaie gustatu.

Alma sin dueño da zure lehen film luzea. Zer kontatzen duzu filmean?

Alma Ata Producciones, Totem Producciones eta Tinieblas Films ekoizpen etxeen artean ari gara lanean. Bilboko metroan grabatu dugu gehiena. Graffitigilea da filmeko heroia; politikariak inauguratu behar duten geltoki bat sabotatzen dute. Margotzea adierazpen artistikoa da niretzat eta horrek librea izan behar du. Gaur egungo gaztea islatzen da, neurri batean. Bestalde, piztia bat dago, Notredameko nire konkorduna litzatekeena. Onarpenik ezari, tolerantzia ezari, ezberdina eta itsusia denaren kontrako errespetu faltari... eta horri guztiok erantzuten dio filmak.

Zergatik filmatu duzu ingelesez?

Fantasia eta beldurrezko pelikula bat izaki, publiko zehatz bat du; hemen gutxi gara, baina munduan asko. Orduan, nik film hori nazioarteko bihurtzen badut, jende gehiagorengana ailegatuko da. Horrez gain, ingelesak musikaltasun handia du, soinu mailan ere sinesgarriagoa egiten zait. 2008ko irailerako amaitzea espero dugu. Gero gaztelaniara eta euskarara bikoiztea aurreikusita dugu.

Film horren ondoren, zer?

Nire azken pelikula honek dirurik ematen ez badu, zinea utzi egingo dut; ez dut inor torturatu nahi. Batzuetan pentsatzen dut zinea utzi eta bideo-jokoak egiten amaituko dudala. Baina filmak arrakasta badu, badut pare bat proiektu erdi idatzita. Publikoak erabakiko du geroa zertan emango dudana.

Nerea Pikabea
Kazetaria

Bururatu ahalakoa

Bada liburuxka polit bat “Etxaniz’tar Nemesio apaizak egiña” –hori dio azalean–, *Kartak (Idazkiak) ¿Nola idatzi euskeraz?* izenekoa. Lehenengoz 1950ean argitaratu zen, eta, bigarrenegoz, 1968an, eta, sasoi hartan argitaratzen ziren testu guztiek bezala, “nihil obstat” txertoa du. “Liburu onen asmoa [...]: euskaldunei, alegia, auxe jakinaraztea: beren kartak (idazkiak, eskutitza, itz garbiagoa naiago badezu), euskeraz eskribitzeko naikoa ta geiegi dakitela.” Horiek dira sarrerako lehen hitzak, eta hau amaiera: “Deba, 1949’go Garbikunde egunez. Egilleak”.

Liburuko adibidezko gutunetako agurrak ekarriko ditut hona, merezi dute-eta ezagutzea, batzuk bitxiak direlako eta beste batzuk erabiltzekoak ere badirelako.

Zeinen arteko gutuna edo zeini idatzia, halako idazki-sarrera. Ikusi: *lagun artekoak, maitemindu artekoak, begirapenezko jaun-andre artekoak, senar-emazte artekoak, Eliz-gizon artekoak, Aita Saintuari, Kardenal edo Janzkordun* Jaunei, Obispo edo Gotzai Jaunei, Erri Agintariei, Erregeari, Lendakari Jaunei, Jaurleri Jaunei eta Alkate edo Endore Jaunei. IVA Peko estilo-liburuan baino aukera gehiago dugu. Gutun-hartzaileei buruz, aipatzekoak:*

–Argi dago eliz-gizonak guztiak gizonak direla.

–Agintariak ere guztiak jaunak dira.

–Ildo horretan sartuta, atrebentzia handia ote da esatea maiteminduak ez zirela izango bi gizonetzko beren artean edo bi andrazko berenean?

–Ez zen ideia txarra garai hartako euskaldunak *Aita Saintuari* eta kardenalei ere idazteko prestatuta egotea.

–Senar-emazteen artean sasoi hartan, bai, idazten zituzten gutunak; gaur egun, sakelakoa denengandua dago-eta, karta gutxi idatziko delakoan nago.

Sarrerako esamolde asko xumeak dira:

–*Agur, lagun:... Aspaldiko:... Lagun zar:...*

–*Laztan ori:... Nere maite kutuna:... Nere biotzeko Itziar:...*

(*“jantzi-gorri-dun”; lan ederra hau asmatu zuenak)

–*Agur, Jaun ori, Andre ori:... Nere gogoko Jauna (Andrea):...*

–*Nere Jaun (Andre) gogoratu:...*

Tratamendu jantziagokoak, franko, apartak, bikainak:

–*Zure agurgarritza, Zure (edo Berorren) Gaillentza, Jainko baitan oso goietsia zaitudan Ama, Zure (edo Berorren) Argitza, Jaun Guztiz Argia, Zure (edo Berorren) Garaizta, Ene Jaun txit Garaia, Udalbatz Argi-Argia, Aldundi Garai-Garaia*

Sarrerren ondorengo testu-zatiak hiru eratakoak ditugu: hika-koak, zukakoak eta berorikakoak:

–“Atzo berri aundia eman zidanen: laster ezkontza-lokarriz mutil gazte jatorraz alkartzekoa aizanala [...] I, laster emazte, ta gerokoak bere bidez ba-datoz, ama egiña, ikusiko aunagu [...]”

–“Etxean negar aundia dezula, jakin berri naiz. Emazte gaxoa (G.B) Jaunak Berarengana eraman dizula, esan didatenean, zure naigabearen sakona ta zorrotza [...]”

–“[...] Mutikoa berriz, gero eta sendoago dago bere asmo ortan. Orregatik, Saturrarango Apaiztegi orretara bialtzea erabaki degu. Ortarako berorren baimen-eske natorkio beraz; ta datorren udazkenean etxe santu ortan ar ba’leza, gure eskerrik beroenak egingo genizkioke”

Azken agurrean, besteak beste, ohargarri diren bi hauek:

–Begirameneko gutunetan gaur egun azaltzen ez den otzant-suna ikusten dugu: *zure mirabe, zure esanetan beti lotua, menpeko, agindu zuen mirabe dezuen X-(er)i, agindupeko...*

–Sinatzailearen izena deklinabideko hiru kasutan dugu:

–“Beti laguntzeko gaituzu, zure mirabe zintzo Irureta’tar N” (absolutuan, markarik gabe)

–“Nire eskari au onez artuko duan uste osoz, eskumuñez, agurtzen du berorren menpeko Basaburu’tar Xabier’ek” (ergatiboan)

–“Agindu beti zure adiskide zintzo Benigno’ri” (datiboan).

Beti-beti ez bada ere, ia beti, absolutuan amaitzen ditugu gutunak; inoiz ergatiboan, orain hogeita hamar urte baino dexente gutxiagotan hala ere; baina noiz datiboan? Datiboa ere asko gustatu zaio, bada, hau idatzi duen.

Kaxildo Alkorta lagunari

JOXERRA INTERÍNEZ

BEHIN-BEHINEKO FUNTZIONARIOA

interinez@mindless.com

ALKARBIDE

bilgunearen ibilbideaz hainbat gogoeta

Alkarbide bilgunea 2001eko azaroaren 20ko 175 Foru Dekretuaz (BAO, 2001-12-04) sortu zuen Bizkaiko Foru Aldundiak, Eusko Jaurlaritza eta EUDEL ere partaide zirelarik. Harrezkeroko ibilbideaz gogoeta egitea eskatu didatenez, uste izan dut derrigorrekoa zela haren sorreraren mugarrria ipintzea; izan ere, 6 urteko ibilbidea da neurtu behar dena, eta hau idazten nabilenetik astebetara beteko dena.

Lehenengo eta bat, esan behar dut, Bizkaiko udaletako euskararen erakunde-arduradunek eta, bereziki, euskara teknikariek egindako eskaerari erantzuna izan zela Alkarbide. Horregatik, Bizkaiko udal eta mankomunitateetako euskara zerbitzuen bilgunea da bera.

Zertarako sortu zen? Zer bete behar du Alkarbidek bere eguneango ekimenetan? Bada, koordinazio beharrezina asetzea; egin-eginean ere, Bizkaiko Lurralde Historikoan, udal eremuan, egiten diren hizkuntz politikak bateratu behar ziren, eta, daborduko esan dezaket helburu hori lortuta dagoela. Hori ez ezik, beste beharrez bi bete nahi genituen: alde batetik, euskara teknikariei prestakuntza esparrua eskaintzea, eta, azkenik, udalez udaleko egitasmoak sortu, eta modu koordinatuan planifikatu eta bururatzea.

Aurreko guztiarekin batera, esperientzien gordailua sortu zen, eta, horrela, udaletako teknikariek aukera izan dute ordutik hona esperientzia arrakastatsuen berri izan eta euren lekuetan erara aplikatzeko.

Alkarbidek, gainera, arian-arian aukera eskaini die udal eta mankomunitateei, Euskara Biziberritzeko Plan Nagusiaren onarpena bideratu eta errazteko. Alderdi horretatik, 2006ko jarduera-txostena oinarri hartuta, esan dezakegu 2006ko abenduaren 21ean 57 udalerrik zutela onartuta EBPN, 486.558 biztanle harturik, eta beste bi onartze-bidean zirela.

Alkarbidek dituen tresnen artean, bi nabarmendu nahiko nituzke: postontzia eta *Agerkaria*. Postontzia bilakatu da lanabes garrantzitsu euskara teknikarieren arteko harremanak bideratu eta areagotzeko; modu horretara, euskara teknikariek, aldian-aldian bertatik bertora egiten dituzten bilerez gainera, badute modu erraza euren zalantzak argitzeko edota eurek egiten dituzten ekimenen berri emateko besteei.

Agerkaria da Alkarbidek erakunde legez bere jardueren berri emateko darabilen tresna; daborduko 23 ale argitaratu dira, 0. alea alde batera lagata. *Agerkaria* da, zalantza barik, Alkarbideren bizi-osasuna argien adierazten duen tresna; izan ere, urtean baino urtean ale gehiago argitaratzen izan dira, eta, horrela, 2003. urtean lau ale argitaratu baziren, 2007. urtean (azaroaren 12an idazten nabil hau) 7 ale argitaratu dira.

Beti ere, horrelako proiektuetan badago zer ikasi egunero. Horrela, hasieratik lau lan-mahai antolatu genituen, Eusko

Jaurlaritzak erabilitako ereduaren arabera (A, B, C eta D udalerririk), eta laster baten konturatu ginen lan-mahaien eragin-garritasunerako ezinbestekoa zela idazkaritza teknikoak, euskara teknikari batek eroan beharrean, hobeto gertatuko zela idazkari tekniko batek egingo bazuen; halandaze, Alkarbide bilguneak berak ipini zuen idazkari tekniko bat lan-mahai bakoitzeko, eta horrek askozaz erritmo biziagoa eman dio teknikarieren jardunari.

Aurreko guztia gogoan hartuta, oso balioespen ona egin behar dut Alkarbidek egundaino egin duen ibilbideaz. Betiere, guk gerora begiratu behar dugu. Egindakoa eginda dago, eta horrek oinarri sendoa eskaintzen badu ere, Alkarbideren galbidearen hasiera gerta daiteke, planifikazio orokorrik ez badago etorkizunari buruz. Horregatik, 2008. urtetik atzera, Alkarbide indartu egingo dugu, eta horretarako erabiltzen den dirua %30 handitu egingo dugu.

Erabaki horrek badu helburu jakin bat: udaletako euskara zerbitzuak indartzea. Izan ere, gaur egun Alkarbideren barruan parte hartzen duten teknikariek geroago eta eskakizun gehiago egiten diote bilguneari, eta berak erantzun egokia eman behar die, aurrera behar den moduan iraungo badu.

Xede dugu, gehienbat, prestakuntza eta trebakuntzaren arloa sendotzea. Kontuan hartzen badugu Bizkaiko udaletako 52 euskara zerbitzuek gertu egon behar dutela Bizkaiko egoera aldakorri erantzuteko, tresnamenduak jarri behar ditugu haien esku, egunean-egunean aldatzen ari den teknologiarren jakitearen jabe izan daitezten. Bertatik bertorako harremanen ondoan, harreman birtualak geroago eta ugariagoak dira, eta euskararen erabileraren esparru fisikoa lausotzen doa.

Alderdi horretatik, bideo-konferentziak izan daitezke tresna ezin hobek prestakuntza hurrago jartzeko teknikariengan-dik, bai eta euren etengabeko trebakuntzaren prozesua arintzeko ere. Bizkaiko Foru Aldundiak Bilboko San Ignazio auzoko Agoitz plazan daukan Euskararen Etxeak aukera hori eskaintzen digu, eta modu horretara soziolinguistikaren arloan adituak diren pertsonekin izan ditzakegu harremanak, bestela jazo ezin litezkeenak.

Amaitu nahiko nuke saiotoxo hau, gauza bat nabarmenduz: Alkarbidek iraun behar du bere lana egiten, eta hori egiten dabilela begiratu behar die udaletako euskara zerbitzuek euren lana ezin hobeto betetzeko behar dituzten beharrezane. Hala bedi!

Gotzon Lobera
Bizkaiko Foru Aldundiko Euskara Sustatzeko
zuzendari nagusia

Harriak geure teilatuaren aurka?

Herri-administrazioetan euskararen erabilera normalizatzeko 3. plangintzaldia 2007ko abenduan amaitu da, eta Eusko Jaurlaritzako Kultura Saileko Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak balantzea egin du azken plangintzaldiari buruz. Nik, lerro xume hauen bidez, berandu baliteke ere, nire gogoeta ekarri nahi nuke gai horren atal bati buruz: administrazio-testu guztiak euskaratu behar dira?

Administrazioko itzultzaileok orduak eta orduak ematen ditugu orriak eta orriak itzultzen, sarri presa handiarekin gainera. Egun batetik bestera edo une batetik bestera itzuli behar izaten dugu edozein testu, txurroak bezala. Eta, horrela, txurroak erdi gordin ateratzen dira sarri askotan, baina, beharbada, berdin dio, zeren, egia esan, inork irakurtzen al ditu administrazioko itzultzaileok birsortzen ditugun testuak?

Zertarako itzultzen dugu?

Gogoan dut, bai, oposizioetan ikasi behar izandako hainbeste gairen artean, batzuk bazirela historian zehar emandako itzulpen-definizioak eta itzulpen-teoriak. Ederto ikasi genuen zer den itzultzea, ederto ikasi genituen definizio ulergaitzak –balore handia gurea!–, ederto ikasi genituen itzulpen-teoria ia metafisikoak, ederto ikasi genuen... hainbeste ikasgai, baina hain ondo ez genuen ikasi zertarako itzultzen den. Zeren itzultzeak ez baitu helburu bera munduko txoko guztietan.

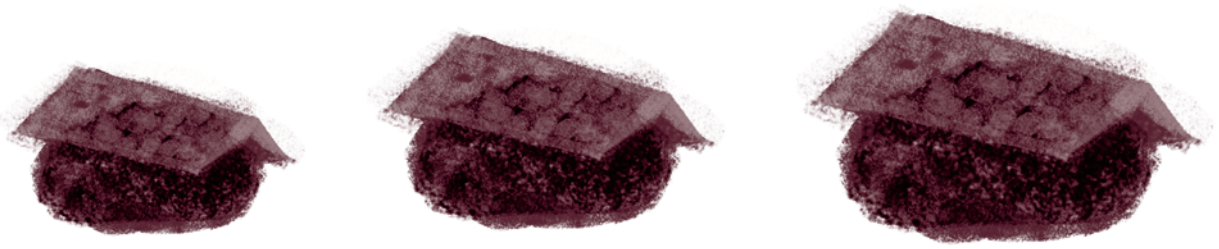
Printzipioz, komunikatzea da edozein itzulpenen helburua, baina bada beste modalitate bat nire ustez nagusitzen ari dena: hizkuntza-paisaia edertzea. Horren adibide bat duela gutxi gertatu zaidana: udal batetik urte erdi bateko akta guztiak (22) batera bidali zizkidaten itzultzeko. Egia esaten badizu, gertatutako hura Inuzente Egunean jazo izan balitz, inuzentekeria zela pentsatuko nuen. Adibidea, benetakoa izanda ere, muturrekoa da, baina egoeraren isla izan daiteke. Orduan, kasu askotan, dokumentuak “kajoietan” pilatzeko itzultzen ari bagara, zertan ari gara (edo, agian, ari naiz)? Askotan susmoa dut, izan ere, administrazioan itzultzen dugunak (edo, agian, dudanak) ez duela ezertarako balio, ez bada hizkuntza-paisaia hori hobetzeko, alegia, legea betetze hutserako, hizkuntza bietan agertze hutserako, dokumentuak liburu dotoretan agertze hutserako, karpetak betetzeko, tramite hutserako azken batez. Baina itzultzen duguna inork irakurtzen ez badu, zertarako itzultzen dugu, zer komunikatzen du gure itzulpenak? Hala ere, hainbeste eta hainbeste orri itzultzeak baditu bere alde onak ere: trebakuntza itzela itzultzaileontzat, bai fraseologia egokia lantzeko, bai terminologia eguneratua izateko. Eta baita askori euskara ere badela gogorarazteko ere.

Kontu bitxia da, benetan, hemen gertatzen zaiguna: erdarazko testuak euskaratzen ez badira, ez dira errespetatzen euskal hiztunen hizkuntza-eskubideak, eta, ondorioz, itzulpenaren aldeko errebindikazio politikoa pizten da. Baina, errebindi-

kazio politikoaren helburua lortutakoan, askotan hor amaitzen da euskararen bidea. Izan ere, euskaldunok elebidunak garen neurrian, gauza gara erdaraz idatzita dauden testuak ere ulertzeko, eta testua euskaraz egon arren nahi baino gehiagotan jotzen dugu erdarazkora.

Itzulpen-motak

Hemen, Euskal Herrian, komunikazioaren ikuspegitik, itzulpen batzuk ezinbestekoak dira, eta beste batzuk aukerakoak. Lehenengo multzokoak normalean euskaraz sortutako testuenak izaten dira, eta, zoritxarrez, oso gutxi dira horiek. Lehenengo multzoko testuak eskura heltzen zaizkidanean, benetan diotsuet, orduantxe sentitzen naiz benetako itzul-tzaile, orduantxe sentitzen naiz baliozko komunikatzaile, orduantxe du benetako balioa nire lanak. Baina, zoritxarrez bigarren multzokoak izaten dira itzultzen ditudan testurik gehien-gehienak; alegia, jatorriz erdaraz idatzita daudenak, eta horiek, komunikazioaren ikuspegitik, itzuli gabe ere, ondorio bera eragin lezakete, lehen esan bezala, euskaldunok erdaraz ere badakigu eta. Esaten ari naizena, ordea, aho biko labana izan daiteke, batez ere Euskal Herri euskalduna nahi ez dutenen iritziak kontuan hartzen baditugu. Lehenengo multzokoak nahi eta nahi ez itzuli egin behar dira edukia ulertarazteko; bigarren multzokoak, berriz, hizkuntza-eskubideak bermatzeko, eta hor oso gutxitan dute benetako balioa, eta gehien-gehienetan, hizkuntza-paisaia edertzeko baino ez dute balio. Bigarren multzokoak, esan bezala, errebindikazio politikoaren ondorioak dira, eta, sarri, testigantza hutsak dira. Zera esan nahi dut: hasieran behintzat alderdi politikoen eskariz hasten dela administrazio-itzulpengintza-ren bidea, baina bide hori abian eta kontsolidatuta egon ondoren, non gelditzen da itzulpenaren benetako beharra? Zertarako itzuli behar da gero erdaraz irakurtzen dena? Eta erantzuna izan liteke pertsona bakar batek ere testua euskaraz eskatuta, administrazioak bermatu egin behar diola eskubidea herritarrari; eta hala da, noski, hala behar du gainera.

Dena itzuli behar da?

Ageri denez, sentipen kontrajarriak sortzen zaizkit gaiaz hausnartzen dudanean, eta bere gordinean dakartzat hona: batetik, ondo da, kasurik gehienetan administrazio-itzulpena ez da benetako beharra gaurko Euskal Herrian, euskaldunok erdaraz ere badakigulako, eta euskaraz jakinda ere, erdarazko testua irakurtzen dugulako sarritan. Beraz, horren arabera, benetako beharrik ez badago, zertarako itzuli? Baina, bestetik, benetako behar ezaz jabetuta, onartuko al genuke hainbat testu erdara hutsez izatea? Ez al litzateke atzerapausoa izango? Nola jokatu?

Nire ustez, administrazioak sortzen dituen testu guztiak itzulzeak ez du zentzu handirik, eta, beraz, finkatu beharko litzateke zer itzuli behar den. Irizpide nagusi modura, toki-administrazioari dagokionez behintzat, herritarrei zuzendutako guztia itzuli beharko litzateke. Niri dagokidanez behintzat, toki-administrazioan dudana esperientzian, gehien-gehien itzuli dudana aktak izan dira, hain zuzen ere, administrazio barruan geratzen diren dokumentuak, normalean kanpora ateratzen ez direnak. Askotan pentsatu dut gaurko baino etorkizunerako itzultzen dugula, hau da, hemendik urte askotara gaur egungo idazmodua aztertuko dutenentzat (filologoentzat gehienbat).

Itzultzaileak, trebatzaileak eta hizkuntza-eskakizunak

Hortaz, alferrikako itzulpen asko egiten badira, zer egin administrazioko itzultzaileekin? Denak langabezira? Hori da hori galdera! Euskal Autonomia Erkidegoko hainbat eta hainbat udalengan onartutako erabilera-planen ondorioz, gero eta gehiago sumatzen da trebatzailearen beharra. Hainbeste urte joan dira hizkuntza-eskakizunak onartu zirenetik, eta etengabeko galdera da ea nola aplikatu behar den hizkuntza-eskakizunen jakintza-maila; izan ere, kasu gehienetan, nahiz eta langile batek dagokion hizkuntza-eskakizuna lortu, ondoriozko lana erdaraz egiten jarraitzen du. Era askotako arrazoiak dira horretarako: batzuek doi-doi lortu dutelako hizkuntza-gaitasuna; beste batzuek eskatu zaiena bete dutenez gero, amaitu egin dutelako beren ahalegina; eta beste batzuk gai sentitzen ez direlako euskaraz jarduteko. Administrazio handi batzuetan, trebatzaile-lanpostuak sortu dituzte, eta teknikari horiek laguntza ematen diete HE lortu duten langileei beren eguneroko lana euskaraz egiten has daitezen. Baina, orduan beste galdera bat sortzen da: HE lortu duen langileak lan bikoitza egin beharko du? Alegia, langilea gauza bada dokumentuak euskaraz sortzeko, erdarazkoa eta euskarazkoa sortu beharko ditu berak? Ala norbaitek erdaratuko dio

orain berak euskaraz sortzen duena? Erredakzio elebiduna izan ezik, nik ez diot inori irtenbiderik entzun gai honen inguruan, ez bada erdaratuko duen hori berriro itzultzailea izatea. Eta bitxia bada ere, orduan bai, orduan itzultzailearen lanak komunikazioa ahalbidetuko luke, euskal herritar askok eta askok ez baitakite euskaraz.

Itzultzaileen etorkizuna Euskal Herriko herri-administrazioetan

Baina itzultzaile/trebatzaile lanpostuetan, oso argi geratu beharko litzateke zer itzuli beharko litzatekeen eta zenbat denbora emango lukeen pertsona horrek itzultzen eta zenbat trebatzaile gisa. Zeren, oraingo lan-bolumenarekin jarraitzekotan, ez litzateke denbora materialik izango eginkizun biak betetzeko. Itzultzaileon prestakuntza akademikoari dagokionez, garai batean behintzat, bazen eztabaida sakon bat: itzultzaileen irakasleek zer izan behar zuten, filologoak ala lanbidea ezagutzen zutenak? Nire ustez lanbidea ezagutzeak pisu handia eduki beharko luke irakasle horiek aukeratzean, eta hemen, orain darabilgun gaian, trebatzaileak aukeratzeko orduan, gauza bera, hau da, trebatzaileak ondo ezagutu behar du administrazio-testugintza, eta jakintza hori, ene ustez, lanean eskuratzen da. Esan nahi dudana da, beraz, lanbidea ezagutzen duen trebatzailea itzultzailea izan litekeela (eginkizun biak uztartuta), bere eskutik hainbat eta hainbat administrazio-testu igarotzen direlako eta bera delako hizkuntza-paisaia edertzeko ekarpenik handiena egiten duena. Baina, noski, hori guztia kalitate eta modernitate-irizpide batzuekin euskarazko testurako, bai, baina baita erdarazkorako ere. Izan ere, euskarazko itzulpenen mordoilokerien iturburu, askotan (ez beti), erdarazko testu ulergaitz eta informazio gehiegidunak izaten dira. Nik sarri entzuten dut topiko hau: “Ene! Zelako itzulpena! Ez dago aitaren semerik hori ulertzen duenik!” Baina inoiz pentsatu dugu erdarazko mordoilokeria ere noraino heltzen den?

Xalbador bertsolariak idatzi zuen bezala, “frantses edo espainol sortu banintz hobe, gaur ez nuen izanen hoinbertze nahigabe”. Baina euskaldun sortu edo egin naizenez, badirudi hizkuntza-nahigabeak eta kezak ezinbesteko ditudala, oraingoz behintzat. Gauza asko, gogoeta ugari eta lerro gutxi. Agian isilik egotea hobe, baina esan behar nuela uste nuen. Geure teilatuaren aurka harriak botaka ote nabil? Ez dakit, bada, baina neure gogoeta kontrajarriak ezagutarazi nahi nituen eztabaida pizteko, eta norbaitek gaiari jarraitu nahi badio, bejondeiola!

Edorta España
Administrazioko itzultzailea

Mundua on line

Elebila, euskarazko bilatzailea

Interneten informazioa bilatzen ari garenean, orokorrean Google edo Yahoo bilatzaileak erabiltzen ditugu, eta informazioa ingelesez edo gaztelaniaz topatu nahi badugu, emaitza onak jasoko ditugu aipatutako bilatzaileen bidez. Baina euskarazko web guneen testuak aurkitu nahi izanez gero, bilaketa zailgotuko zaigu ezinbestean. Euskarak Interneten bere presentzia duen arren, bilatzaileak ezagunenetan ikusgarritasun txikia du oso.

Eta Elebila bilatzailearen helburua hau da hain zuzen ere: Interneteko bilatzaile handiez baliatuz, euskaraz dauden web orriak eskaintzea emaitza gisa, euskarazko edukiek Interneten duten ikusgarritasuna handituz.

Orain arte bilatu nahi genuen hitza euskaraz soilik idatziz gero (“basamortua” hitza, esaterako), bilatzaile handiek ematen dituzten emaitzak onargarriak ziren, nahiz eta tartean gaztelaniazko web orriren bat sartzen zen. Baina bilatu nahi genuen hitza bai euskaraz bai beste hizkuntzaren batean berdin idazten bazen (“Sahara” hitza, esaterako), euskarazko lehen web orria ez zen hirugarren emaitza orrira arte azaltzen, eta bigarrena aurkitzeko oraindik atzerago joan behar genuen.

Arazo horri aurre egiteko, Elhuyar Fundazioko I+G sailak eta Eleka Ingeniaritza Linguistikoak orain arte beste bilatzaileetan aplikatu ez den teknologia garatu dute. Elebilaren teknologiarekin lotura duen beste tresna bat orain dela gutxi jarri du sarean Elhuyar Fundazioak; CorpEus izena du (www.corpeus.org) eta Internet hartzen du euskarazko corpus gisa.

Bilaketa prozesuaren lehen pausoa, Microsoften MSN Live Search bilatzailea erabiltzen da oinarri gisa. Han, erabiltzaileak bilatu nahi duen hitzaren forma desberdinak bilatzen dira (*Sahara* bada hitza, *Sahara*, *Saharatik*, *Saharako*, e.a. bilatuko dira), hau da, sorkuntza morfologikoaren teknika aplikatzen da. Ondoren, emaitza gisa lortutako web guneen edukia zein hizkuntzatan dagoen aztertzen da, eta euskarazko informazioa dutenak soilik erakusten zaizkio erabiltzaileari.

Internet osoan bilatu ahal izateak oso erabilgarria egiten du Elebila, batez ere informazioaren xerka dabilenarentzat.

Bilatzailearen helbidea: www.elebila.eu

Luis Elizondo
luis@hegoa.info

I ZOKo diaspora handitzera doa

Itzulpen Zerbitzu Ofiziala (IZO) sortu zenetik, hainbeste pertsona pasatu dira bertatik: itzultzaileak, interpretariak, terminologoak, zuzentzaileak, administrariak eta administrari laguntzaileak. Horietako batzuek bertan jarraitzen dute, baina beste batzuek IZOk “diaspora” osatzen dute gaur egun. Laster batean, berriro handituko da diaspora hori: Kaxildo Alkorta Barrena (edo soldaduskan esaten zioten bezala, Barrena) lan-egoera pasibora igaroko da. Konturatuko zinetenez, funtzio publikoaren eufemismo bat erabili dut egoera deskribatzeko, zeren, zein hitz aukeratu behar dut, bada, langile batek 65 urte betetzean lanean hartzen duen egoera berria izendatzeko? Erretiratu ala jubilatuko?

Hizkuntza-jatortasunari begiratuta, baliteke ERRETIRATU aditza edo ERRETIRO izena egokiagoa izatea, baina hain dira hitz baztertzatzaileak, hain dira hitz konnotatiboak... Nik, aukeran, JUBILATU aditza nahiago dut. Eta Kaxildorentzat ere “jubilatuko” hautatu nahi dut. Gainera, ziur nago, Kaxildo bera ere, hasieran bestela sentituko den arren, gero JUBILATUTik hurbilago egongo dela ERRETIRATUTik baino; “*iubilatio*”tik, alaitasunetik alegia, gehiago izango du “erretiro”tik baino. Eta hala nahiko nuke (eta genuke), hala merezi du-eta.

Kaxildok, urteetan, hainbat arlotatik, eta azken urteotan itzulpengintzatik hizkuntza-normalizazioari egin dion ekarpena ez da ahuntzaren gau erdiko eztula (edo, agian, getariar batek nahiago lukeen bezala, “ez da pailan erretako txitxarro baten kantua”).

Kaxildok, Jesusen Lagundian ibili zen garaian, misiolari izateko aurkeztu zuen bere burua, baina ez dakit zein abade nagusik, gotzainek edo dena delakok ukatu zion baimena, eta nik, lerro hauetatik, eskerrak eman nahiko nizkioke erabaki hura hartu zuenari. Izan ere, baliteke Kaxildok urruneko mundu horretan lan asko egitea (zalantzarik ez dut), baina jakin badakit zenbat eta nola egin duen munduko txoko honetan, eta bereziki euskararen munduan, eta hori guztia eskertzekoa da, benetan. Askok izan baita itzultzaile eta lankide gisa eman duena, baina ez da gutxiago izan lagun moduan eman diguna. Ez horixe!

IZOK asko galduko du, ez dudarik izan, baina asko irabaziko dute, era berean, mendi-grinak, pilota-munduak, Mendebalde Elkartek, Jagon Sailak, Getariak, Aulestik, Portugaletek... eta, nola ez, bere lagunek. Eta asko irabaziko du Kaxildok berak ere: agur hain goiz jaikitzeari, agur autobusean hankak ezin kabitzeari, agur amaierarik gabeko zuzenketei, agur lan-estualdiei, agur eguneroko joan-etorrietan hiru ordu inguru galtzeari. Baina, ongi etorri nahi duzuna nahi duzunean egiteari, ongi etorri Ezkerraldeko mendi zulatuak zeharkatzeari, ongi etorri itsas eta mendigiroko herrietan ibiltzeari, ongi etorri... ondo baino hobeto merezitako aldiari. Eta gauza guztien gainetik, eskerrik asko, Kaxildo! Topa dagigun!

IZOk diasporaren izenean

Ostrukaren ametsak

Berrogeita hamahiru zenbakia azaltzen da pantailan. Bulego handian Mario eserita, zenbakidun papertxo eskuan, zain. Eserleku urdinetik leihora begira.

Marioren iritziz administrazioa, orokorrean, urdina da. Administrazio publikoan pentsatzen duenean, batez ere urdina datorkio burura. Kolore zuria ere etortzen zaio, baina urdina gehiago. Argentinako banderaren koloreak, bere aberria. Eguzkia ez da falta bandera osatzeko, leiho erdian dago, abuztuko eguzki borobil bizia.

Kezkatuta dago Mario, urduri. Txanda iristerakoan, batek daki zein izango ote den funtzionarioak eskakizunari eman-go dion erantzuna. Mariok badaki, ordea, erantzunaren balizko ondorioa. Horrek estutzen du.

Mario ez legoke bulego honetan Guitarraonline web guneko foroan Igor ezagutu izan ez balu. Telecaster gitarrari buruz iritzia ematean ezagutu zuten elkar. Bi urte igaro ondoren, Mario Bilboko aireportuan zegoen, gitarra zorroan, Buenos Airesetik iritsi berri, Donostiara joateko moduren baten bila.

Mario soto batean instalatu zen. Leizegorrin hasi zen lanean, Igorren aitaren tabernan; batzuetan zerbitzari moduan, besteetan gitarra jotzen eta, noizean behin, garbiketa lanak egiten. Astelehen eta astearte arratsaldeetan orduak ematen zituzten Igorrek eta Mariok sotoan gitarra jotzen. John Lee Hooker eta Robert Johnsonen abestiak jotzen zituzten, bluesaren jatorriaz hitz egiten zuten, Mississippi ibaia eta afroamerikarren borroka imajinatzen zuten, herriaren borrokarekin amets egiten zuten. Maiz, Mariok tango bat jotzen zuen Igorrentzat. Igor zur eta lur gelditzen zen, txundituta. Mario, gitarra jotzeari utzi gabe, Igorren liluratu aurpegiak trufatzen zen. Tangoa abesten zuen bitartean, begiak Igorren aurpegian iltzatzen zituen Mariok, keinu bakoitza hurrupatu nahian. Tangoa bukatu ondoren, beti elkarriketa berdina errepikatzen zuten:

–Egunen batean eszedentzia eskatu eta Berlinera joango gara.

–Ni prest nago, zure zain, badakizu.

–Atzo Ikerren e-mail bat jaso nuen.

–Eta?

–Die Blaue Monde tabernan omen dabil lanean. Esan didanez, jendea behar dute ostegunero antolatzen duten musika emanaldirako.

–Ez legoke gaizki e...

–Berlin...

–Tabakoa utzi beharko duzu. Hemen baino dezente garestiagoa omen da.

–Garagardoa merkeagoa bada konpentsatuko dut tabakoarena.

–Eta bestela?

–Bestela “Kartoffeln” pixka batekin konformatu beharko.

–...

–...

Bazekien Igorrek ez zirela sekula Berlinera joango, eta joatekotan, oso denbora gutxirako izango zela. Baina jostagarria zen amets egitea, zoriontsuak ziren amets egiten zuten bitartean. Errealitatetik at, ostrukak burua zuloan sartzen duenean bezala, Marioren soto ezkutuan, Marioren soto ezkutuan.

Baina Mariok ez du nahi sotoa bere ametsen hilobi bilakatzeari. Horrexegatik jo du gaur administrazio publikoko bulego honetara. Bizi duen egoerari errealismoaz aurre egitera, gauzak behar diren moduan egitera, ezkutuan ibili beharrik gabe.

Hirurogeita hamabost zenbakia. Jende asko aretoan. Hurrengo Mario. Urduri dago.

Hirurogeita hamasei. Mariok alboan duen urelilari sorta hartu eta badoa mostradorera.

–Hau zuretzat, Igor –Loreak mostradore gainean uzten ditu. Igor zurturik dago, mutu, tangoa entzuten zuenean baino dezente harrituago. Oraingoan, ordea, ez du Mariok barrerik egiten.

–Ni Berlinera noa. Bazatuz? –Igorrek ez du hitzik esaten.

–Zu eta ni, “Pitxi” –Igor gorritu egin da, ez daki zer esan. Bat-batean bero izugarria sentitzen du. Iruditzen zaio inguruko pertsona guztiak isildu egin direla. Begiak Marioren aurpegitik erretiratu eta ingurura begiratzen du ea bere kideek “Pitxi” hitza entzun duten ala ez jakiteko.

–Emadazu gutxienez Ikerren telefonoa –dio Mariok negar malkotan.

Post-it batean apuntatzen du Igorrek telefonoa eta eman egiten dio. Mario badoa. Igor ez da mostradore gaineke urelilari ukitzea ausartzen.

Hirurogeita hamazazpi zenbakia azaltzen da pantailan.

Borja Etxabe
Idazlea

Jesus Altuna, antropologoa

“Iraganarekin bat datorren etorkizuna sortu behar dugu”

Lehenengo, Altamirako kobazuloak jaso zuen UNESCOren Gizadiaren Ondarearen izendapena. Haren babesean, Asturias, Kantabria eta Euskal Herriko beste zenbait leizek ere nazioarteko erakundearen ordezkarien bisita jaso dute, izendapen horixe helburu. Euskal Herrian, Jesus Altuna izan dute ondoan, gidari. Nekez izan zezaketen maisu hoberik. Gure iraganaren iragana aztertzen ari baita Altuna, bere bizi guztiko etorkizuna eraiki nahian.

Oraindik orain, udazkenean, Euskal Herrian izan dira UNESCOren adituak, Ekain, Altxerri eta Santimamiñe ebaluatzen, Gizadiaren Ondare izendatu aurreko azterketa eginez...

Datorren urteko ekainera arte ez dugu berririk izango. Hala ere, bide onetik ari da hori. Etorri zirenak oso gustura geratu ziren. Izendapenari baiezkoa emango diotela uste dut.

Ekain, Altxerri eta Santimamiñeri, hirurei?!

Baietz uste dut. Gizadiaren Ondare izendatzeko, bi oinarri izaten dituzte kontuan: batetik, edertasuna, eta horretan ez da dudarik, hirurak dira-eta ederrak, barruko irudiak bikainak dira; bestetik, ondareak gizarte zeregina bete behar du. Horri dagokionez, kobak ezin dira ireki. Urteen joanean ikusi dugu bisitek kalte egiten dietela koba barruko irudiei. Hori eragozpena izan baliteke ere, badugu erantzuna: Ekaingo erreplika. Hori ere ikusi zuten –oso gogo onez, gainera–, asko gustatu zitzairen. Erreplika horrek gizarte funtzio hori beteko luke. Bestalde, Ekainen erreplika ez ezik, informazio zentroa ere jarri dugu: Euskal Herrian dagoen labar-arte guztiaren informazioa, Gipuzkoakoa, Bizkaikoa, Ipar Euskal Herrikoa (Isturitzekoa, Zuberoako beste hiru ere bai) eta Nafarroakoa (Urdazubiko Alkerdi). Informazio asko, beraz, eta hortxe dira Altxerri eta Santimamiñe ere. Santimamiñen, bestalde, koba barruko erreplika birtuala ari dira egiten. Hori ere bisitatu zuen UNESCOren adituak, eta izendapena jasoko dugula uste dut.

Poz handia izango duzu...

Poz handia bai, baina Ekain aurkitzea poz handiagoa izan zen. Gaurko ikuspegitik, Ekain nola kontserbatu den ikus-teak ere poz handia ematen dit. Kontuan hartu hasieran izan genituen arazoak, kobak itxita iraun zezan. Turismoarako ireki nahi izan zuten, baina guk kontrako iritzia genuen. Itxita edukitzea lortu genuen, bisitak kontrol handiz zuzendu ditugu, eta, ondorioz, oso ondo kontserbatzen da Ekain. Baita Altxerri ere. Santimamiñe, aldiz, ez... Esan nahi dut,

izendapenak poz handia ematen badu ere, hori baino poz handiagoak baditugula.

Zer datorkizu gogora Lezetxikin aurkitu zenuen Neanderthal garaiko besahezurraz oroitzean?

Oso oroitzapen ederra! Bi lagun ari ginen arratsalde hartan lanean: nire ikaslea izandako bat –Ramuntxo Elozegi, tolosarra– eta biok. Hain zuzen, arratsalde hartan on Joxemiel Barandiarani konpromisoa sortu zitzaion familian (ilobaren baten umearen bataioa) eta ez zen han izan. Geruza antzu batean ari ginen lanean, Neanderthal garaiko geruzak aztertuta. Buztin garbi-garbia besterik ez zegoen. Bada, hantxe azaldu zitzaigun hezur hori, Neanderthal garaikoa, edo zaharragoa beharbada, gaur egunean dauzkagun datatzeko metodoek ez digute-eta 40.000 urte baino zaharragoa den materialik datatzeko balio. Poz handia izan genuen: huraxe izan zen Euskal Herrian ezagutu genuen giza hezurrik zaharrena. Eta oraindik ere halaxe da, zaharrena. Beharbada azalduko dira zaharragoak noizbait, baina oraingoz ez dugu zaharragorik, miaketak egiten badira ere.

Ekain, Altxerri, Lezetxiki, Isturitz, Urtiaga... eta Praileaitz?

Praileaitz ere hor dago! Aztarnategi berezia da. Badirudi ez dela izan bizileku bat, pertsona bat hara joaten zela baizik. Apaingarri asko zituen –berak egindakoak seguru asko–, eta puntu eta lerro gorri bakan batzuk ere agertu dira. Garrantzi handiko aztarnategia da; irudi aldetik ez da Ekain, ezta gutxiago ere, baina salbatu beharra dago nolnahi ere.

Zenbat Praileaitz dira gurean? Praileaitzi buruzko argitalpenean, Joan Mari Torrealdaiak Foru udalerriko Urberuaga auzora jotzen du, esanez han “atx” asko zegoela: Atxeta, Atxaga, Atxondo. Gaur egun, galdu egin direla haien barneko kobazuloak. “Astakeria berririk ez, ez Praileaitzen ez inon”, dio.

Bai... baina dena mantentzerik ere ez dago. Arrasateko saihe-bidea egiten hasi zirenean, konturatu ginen hark bete-betean harrapatzen zuela Labeko koba. Bertako gazte batzuek aurkitu zuten. Hango hezur batzuk ekarri zizkiguten laborategira: erri-nozeroa, hiena eta beste zenbait animalia agertu ziren; interes handiko hezurak, Paleontologiaren aldetik, behintzat. Aldundira jo eta azaldu genien garrantzi handiko aztarnategia zegoela han, aztertu beharra zegoela. Aldundiak saihebideari zegozkion aurreko eta ondoko lanak egingo zituztela esan zigun, eta ikerketa burutzeko zenbat denbora beharko ote genuen galdetu zigun. “Hemezortzi bat hilabete, gutxi gorabehera”. Dirua eman ziguten eta indusketa egin genuen: giza aztarnak ere azaldu ziren, tresna interesgarriak... Ikerketa egin eta lana argitara eman zen. Gero, desegin egin zen aztarnategia. “Hobe izango zen hura ere mantentzea!”. Baliteke, baina, azterketa egin eta gero, hark ez zuen bestelako interesik. Alegia, kasu hartan zuzen egin ziren gauzak. Nolanahi ere, beste askotan gauzak ez dira zuzen egin.

Errepeidea erruduna beti?

Ez beti. Trikuharri asko hondatu dira mendietan, pistak eta bestelako mendi lanak egin direlako. Baiarrateko trikuharria, Ataunen, horrelaxe hondatu zen. Berdarizkoa, Nafarroa Beherean, bestela: oso berezia zen trikuharria, bi ganbara zituen –bakarra genuen Euskal Herri osoan–; bada, mendi pista batek ganbara bat desegin zion! Horrelakoak ere asko izan dira. Nik, nire bizian, horrelako hamaika ikusi ditut. Esan nahi dut, batzuetan gauzak txukun egin direla, eta beste batzuetan ez hain txukun.

Zuri irakurritako artikulu bat dut, aspaldian gogoan hartu nuena. Ser Vasco liburukoa da, 1986koa. Arraza eta etnia bereizten dituzu testu haren hasieran. Arrazari dagokionez, migrazioek arrazari berezko zaizkion bereizgarri biologikoak galtzea dakartela diozu, elementu berriak dakartzatela. Etnia, berriz, besterik dela, eta migrazioak gorabehera, iraun ezinik ez duela; are gehiago, indartu ere egin litekeela. Nire galderra: denborak sendotu egin du orduan idatzitakoa?

Gaur egun beste era batera formulatuko nuke. Arraza aldatu egiten dela egia da, noski. Euskalduna errusiarrarekin ezkondu eta beren umeek geneen erdiak euskaldunarenak izango dituzte, eta beste erdiak errusiarrarenak. Hori, biologia mailan. Etniari dagokionez, kanpotik datorren jendea bereganatzen badu, etnari eutsiko zaio eta indartu ere bai, beharbada. Baina ez da migrazio kontua bakarrik. Denboraren poderioz aldatu egiten dira etniak. Garai batean baserrian bizi ziren hemen inguruko gehien-gehienak. Gaur egun, oso gutxi bizi dira mendian. Aldaketa handiak dira. Hala ere, etniari begiratu beharra daukagu, iraganari, iraganak eskatzen digun etorkizuna sortzeko. Hortik hartu behar dugu indarra. Gaztea nintzela, eskolak zeuden bazter guztietan. Ez telefonorik ez kaminorik ez zegoen lekuetan,

hiruzpalau etxe besterik ez zegoen bazterretan, eskola eta elizaxoa! Hainbeste eskola Euskal Herrian! Endarlazan, Irundik sei kilometrorra, hiru etxe, eta eskola! Horrek ez ote du eraginik gaur egun? Esaterako, Euskal Herrian ez gara hiru milioi biztanle, eta zazpi unibertsitate ditugu, zazpi unibertsitate!

“Iraganak eskatzen digun etorkizuna”.

Beste adibide bat. Auzolanak garrantzi handia izan du gure etniam. Gogoratzen naiz orain dela hogeita bost urte, Garesko plazako sarreran irakurritakoa: “Esta plaza se ha renovado en auzalan” (Plaza hau auzolanean eraberritu da). Alde batetik, hitza gorde dute, eta, bestetik, gauzak egiteko modua ere bai. Kooperatibismoa non dago zabaldua? Hemen ezta? Esan nahi dut ez dugula ibili behar etniari eusten, gure zilborrari begira, besterik ez balego bezala. Ez, bilakaera naturalari utzi behar zaio bidea egiten, baina iraganarekin bat datorren etorkizuna sortu behar dugu.

Arestian aipatu dudan artikuluan, etniaz jardun eta Euskal Herriak berezko erantzunak eman omen dizkio inguruari. Besteak beste, sistema juridikoa duzu aipagai: ezkontideen eskubide berdintasuna, testamentua egiteko askatasuna, enbor etxearen osotasuna... Gainera, familiak elizaren duen leku berezia, familia panteoia eta beste ere aipatzen dituzu... Elementuoi begira jarritz gero, zeharo aldatu da gure etnia...

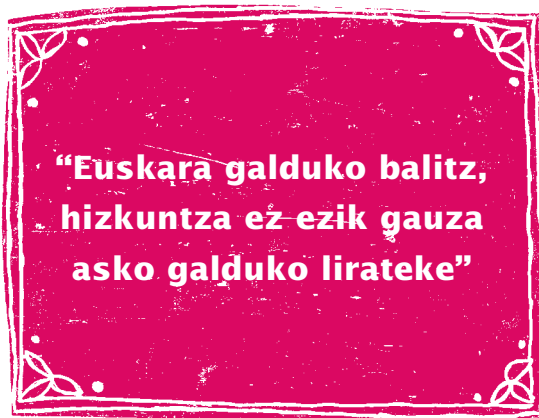
Bai horixe! Elementu horietako asko aldatu egin dira. Etnia bera aldatu da, azken finean. Alor juridikoari dagokionez, adibidez, nekez gorde zitekeen hemengo ohiturazko zuzen-

bidea, beste zuzenbide bat jartzen bazaigu gainean. Eta, adibidez, Alemanian, Frantzian eta Iparraldeko herrietan, harritu egiten ziren nire emaztearen izena entzunda: “Koro Mariezkurrena? Ez al da, ba, zure andrea? Koro Altuna, orduan!”. Han andreek galdu egiten baitute abizena, gizonarena hartzen. Nahiko komeria darabilte orain, dibortzioak direla eta: atzo Altuna zena, Epelde da gaur! Egundoko saltsa sortu zaie hor. Esan ere egiten nien, hemen, gizona andrearen baserriera joaten bazen bizitzera, andrearen abizena hartzen zutela umeek lehenengo. Atzerrian, horiek entzun eta txundituta geratzen ziren. Merezki du gure iraganari begiratzea...

... iragan horrek eskatzen digun etorkizuna sortu behar dugula, alegia.

Bai. Horixe.

Artikulu berean, hizkuntza azpimarratzen duzu, inguruan dituen hizkuntza indoeuropar guztietatik berezia, euskal kulturaren transmisorerik eragin-korrena, euskaldunak euskaldun iraun dezan dugun elementurik funtsezkoena.

Horrela dela uste dut oraindik ere. Euskara galduko balitz, hizkuntza ez ezik gauza asko galduko lirateke. Hizkuntza bakoitzak bere barruan du herri horren muin eta esentzia, esango genuke. Euskara galtzea egundoko galera izango litzateke, handiena! Oraindik orain entzun nion azkena Goio Monreali: hizkuntzaz aparte ba omen direla beste berezitasun batzuk; baina, nire ustez, euskara adinakorik ez dugu.

Zergatik ez da indartzen mezu hori, hizkuntzak duen transmisio indar handi hori, eta, aldiz, euskara erakargarria dela aldarrika jardun behar dugu? Diskurso esentzialista ez dago ondo ikusia gaur egun.

Gauza asko ez daude ondo ikusiak gaur egun eta, hala ere, egia berdaderoak dira. Berastegin bi egia bereizten dira: bata, “egia”; bestea, “egia berdaderoa”.

Egia berdaderoa da, adibidez, euskal arraza badela...

Bai. Gaur egun esaten da Iparraldeko arraza eta pigmeoak ez direla, ADNari dagokionez, bereizten. Nik erantzuten diet, hori horrela bada, ADNak ez didala balio horretarako. Nik begiak itxita, bata ukitu, bestea ukitu, eta bereizten ditut! Biologian mikroskopioa garrantzi handiko tresna izan da, dudarik gabe. Baina elefante baten kanpoko morfologia aztertzeko, ez du balio: gehienez, ile bat ikusiko diozu. Horretarako, baztertu mikroskopioa! Euskal arraza, bada. Besterik da bata handia delako, bestea, txikiagoa, zapaltzeko eskubidea duela esatea. Arrazakeria hasten da hor. Baina bata handia dela egiaztatzea, bestea txikia, batak begi urdinak dituela, eta besteak beltzak... Ezaugarri fisikoak egiaztatzea ez da arrazakeria. Nolanahi ere, nazismoaren ondoren konplexu handi bat sortu da antropologian.

Oraindik badira euskaldun “puruak”, beraz.

Gero eta gutxiago! Zahar batzuk eta! Kar, kar, kar... Baina, bai. Australiara joango banintz, halako itxurako bat ikusi eta galde-tuko nioke: “Baina nola etorri haiz hi honaino?”. Eta ez nintzen erratuko.

Kontatuko dizut: Renon ginen, eta euskal festa Boisen. Hartu dugu autoa eta joan gara, larunbata pasa, ostirala eta igandea autoan eman ditugu-eta: bi mila kilometro, joan-etorrian. Bueltan gentozela, gasolindegian geratu, dendara sartu gara, freskagarriak hartu eta ordaintzera zuzendu naiz. Kutzako emakumeak, ezer baino lehen: “Are you Basque?” (Euskalduna zara?). Eta artean hitzik egin gabe nengo!

Hark ere bazekien zer edo zer ezaugarri fisikoen gainean! Hala ere, arraza aldatzen ari da, dudarik gabe. Eta, gainera, ezinezkoa da gorde nahi izatea.

Jakiunde sortu berrian ikusi zaitugu...

Uste dut garrantzizkoa dela. Herri txikia da gurea eta ezin sortu historia akademia, zientzia akademia, hizkuntza akademia... Euskaltzaindia bai, hor da, baina gainerakoan, beste “akademia” bat sortu da, diziplinartekoa. Gauza ederra da: jende ezberdina bilduko gara, espezialitate ezberdinetakoak, eta horrela aztertu-

ko ditugu aztertu beharrekoak. Ilusioa badugu, gogoz eta asmo onez beterik gaude. Ez dugu egunerokoari erantzuteko asmorik, epe luzeko lan sakona egiteko asmoa dugu. Administrazioari esan behar zaizkionak ere, esan, apal, baina zuzen: ondo egiten dituenak eta hain ondo egiten ez dituenak, hedabideetan salaketa zitalak egiten ibili gabe. Horrekin batera, kultura bultzatu nahi dugu. Akademia guztiek egiten dute sustatze lan hori, eta Jakiunde ere egingo du, noski.

Zuk zein ekarpen egin nahi zenuke?

Ondarearen garrantzia indartzen saiatuko naiz, museo on baten beharra aldarrikatu... Horretan saiatuko naiz ni.

Jesus Altuna, Arantzadi elkartearen sinonimo izan dut neure bizi guztian. Orain, aldiz, hotel batean ari gara elkarrizketan, zure saltsa eta “inguru naturaletik” kanpo...

Azken urte hauetan eztabaidak izan ditugu eta, ikerketa egitekoan, bakea behar da. Beraz, haiek beren bidean, eta ni neurean. Ondare erabilkorra Arantzadi elkarteak zaintzen zuen eta han egiten nituen analisiak, idazlanak ez, ordea: etxean idatzi izan dut, beti. Etxeko bulegoan zein unibertsitatekoan askoz ere lan gehiago egin izan dut, Arantzadin baino. Seme-alabak ezkondu dira eta etxeko bulegoa handitu dugu; liburutegia ere zabaldu. Lanerako leku ederra dut etxean. Arantzadin zegoen ondarea, berriz, Eusko Jaurlaritzarena da, handik atera du eta beste egoitza bat ari da prestatzen, gipuzkoar ondarea jasotzeko. Hara joango dira ikertzaileak beren lanak egitera.

Noiz arte egingo duzu zeure bidea?

Ahal dudan arte. Oraindik sasoi ona dut, lanerako gai naiz, eta horretan jarraituko dut osasunak laguntzen didan bitartean. Baditut, hala ere, bukatu nahi nituzkeen lanak. Ekainberri, adibidez, bukatzen ari garena. Ilusio handia jarri dugu hor azken urteotan. Bestetik, Aizpitarteko indusketa ere hortxe dugu. Handik atera genuen materiala aztertzen ari gara, talde lanean, eta lan huraxe burutu eta argitaratu nahi nuke. Eta beste zenbait asmo ere baditut buruan, hurrengo batean esango dizkizudanak...

Noiz edo noiz ere aupatu beharko dugu Koro Mariezkurrena ikertzailea ere, ezkontide eta lankide duzuna...

Bai. Ezkondu nintzenean batek baino gehiagok esan zuten: “Orain lan gutxiago egingo dik gure Jesusek”. Zeharo oker zebiltzan. Askoz gehiago egin ahal izan dut, eta ez, besterik gabe, beraren laguntzagatik, proiektu asko berak sortu dituelako baizik.

**Miel A. Elustondo
Idazle eta argazkilaria**

[WiFi]

WiFi, haririk gabeko amarauna

Amarauna emeki-emeki ari da sortzen Euskal Herriko bazterretan. Sareak, baina, ez du haririk, eta ehotzen duen armiarma ez da izaki miragarri bat, WiFi izeneko kontzeptu arrotza baizik. “Wireless Fidelity” –haririk gabeko fidelitasuna– ingelesezko esapidearen laburpena da WiFi. Sistema honi esker, edozein lekutatik posta elektronikoa ikusi eta Internet erabili ahal izango dugu kable konexio beharrik gabe. Telefonian mugikorrek ekarri zuten iraultza ordenagailuen mundura ari da heltzen.

Informatika kontuetan gertatu ohi den bezala, Estatu Batuetan, Silicon Valley izeneko haran famatuan sortu zen Wireless Fidelity teknologia. Hango enpresetako langileen etxeetatik mundu osoko milioika erabiltzaileengana hedatu da gaur egun. Euskal Herriko parkeetan, tabernetan edota udal liburategietan gero eta sarriago ikusten ditugu ordenagailu eramangarrien bidez posta elektronikoa irakurtzen edo Interneten dabilzan gazteak. Horretarako eskuko ordenagailua edo PDA erako agenda elektronikoa eta WiFi sarera konektatzeko bidea ematen duen *hotspota* (gune beroa) baino ez da behar. Oraindik gutxiengoa dira ordenagailu eramangarriekin kalean dabilzanak eta egia da *hotspotak* ez daudela nonahi. Baina inor gogoratzen al da aspaldiko segapoto mando haiekin? Egun, gure ingurukoen artean zenbatek ez du mugikorrik?

Estaldura oraingoz ez da oso ona, baina adituek espero dute *hotspotak* gori-gorian jarriko direla datozen urteetan. Alde batetik, telefonia operadoreek eta enpresek bulego mugikorrek edukitzeko abantailak ikusi dituzte. Bestetik, badira WiFi sare libreak eta doakoak zabaldu nahi dituzten taldeak, eta udaletxe asko ere *hotspotak* sortzen ari dira turismoa bultzatu nahian. Azkenik, bada teknologia berria susmoz hartu duenik ere. Airetik doan informazioa lapurtzea errazagoa dela argudiatzen dute; gainera, behin baino gehiagotan gogorazten digute oraindik ere ez direla ikertu zeintzuk diren uhin elektromagnetikoez inguratuta bizitzeak gizakioi ekar diezazkigukeen eraginak.

Euskal Herriko WiFi mapa

Kontua da Euskal Herrian sarea hedatzen ari dela dagoeneko. EHUko Donostiako Informatika Fakultatea izan zen WiFi konexioa Euskal Herrian eskaini zuen lehena. Nafarroako Auritz izan zen, aldiz, kablerik gabeko konexioa eskaini zuen lehen herria. Eta etengabe ari dira Euskal Herriko “hotspot” gidak sortzen euskal blogosferan. Ez dago momentuz gida bateratu nagusirik, baina bakoitza bere alde-tik ari da osatzen euskal WiFiren mapa. Hauexek dira, gida bateko eta besteko datuak bilduz, Euskal Herrian *hotspotak* dituzten herrietako batzuk:

- ▶ Araba: Gasteiz, Oion.
- ▶ Bizkaia: Bilbo, Basauri, Barakaldo, Mungia, Sestao, Mutriku, Ispaster, Ereño, Turtzioz.

- ▶ Gipuzkoa: Donostia, Zarautz, Hondarribia, Irun, Ataun, Berastegi, Zerain, Zestoa.
- ▶ Nafarroa: Iruñea, Tuter, Lesaka.
- ▶ Lapurdi: Angelu, Baiona, Ahurti, Sara, Donibane-Lohizune, Hendaia, Urruña.
- ▶ Nafarroa Beherea: Ezpeleta.
- ▶ Zuberoa: Maule.

WiFiaren inguruan azkenaldian bolo-bolo dabilen beste ekimena FON izeneko da. Iazko irailean Martin Varsavsky enpresari argentinar-espaniarrak abiarazi zuen ekimen iraultzailea da FON. Bere helburua euren WiFi partekatzen duten erabiltzaileen bidez mundu sarea sortzea da. Sare horren barruan dagoenak doan erabili ahal izango ditu beste konexio puntuak eta diru apurra egiteko aukera ere izan dezake, bere konexioa alokatuz sarea noizbehinka erabili nahi duten erabiltzaile gonbidatuei. Sona handiarekin hasi zen ekimena eta Google eta Skype bezalako enpresa erraldioen babesa lortu zuen joan den otsailean, baina kritikak ere jaso ditu. Sarea probatzen ari dira oraindik eta zalantza batzuk sortu dira sareak izan dezakeen kalitate nahiz segurtasunari dagokionez. Gainera, askok etekinak lortzeko enpresa ekimena dena komunitate ekimen gisa saldu nahi izana egozten diote Varsavsky-ri.

Hiztegi praktikoa

- ▶ **WiFi dispositiboak:** WiFi sarera sartzeko giltzak dira. Ordenagailu edo PDARI jartzen zaion WiFi txartela izan daiteke. Ordenagailu batzuek txartel hau barruan izaten dute txertatuta.
- ▶ **Access Point:** sarrera bidea. WiFi sarera konektatuta dauden ekipoen seinalea hartu eta bidaltzen duen gunea. Udal liburutegi batek WiFi eskaintzen badu, adibidez, ingurune horretan dabilzan erabiltzaileen seinaleak sarera bidaltzen dituen puntua.
- ▶ **Hotspot:** gune beroa. Access Point baten bidez WiFi sarera sarbidea eskaintzen duen gunea. Erabiltzailea gune horren barruan mugitu daiteke.
- ▶ **Hot Zone:** eremu beroa. Hotspot desberdinek osatzen duten esparrua, adibidez Donostian Kontxako Pasealekua.
- ▶ **Warchalking:** “klarionen guda” modura itzul daiteke. Sare libreen aldekoek kalean konexio puntu berri bat aurkitzen dutenean, klarionarekin markatzen dute, beste erabiltzaileek jakin dezaten.

[Interneteko helbide batzuk]

- ▶ EuskalWireless: www.euskalwireless.net
- ▶ DonostiaWireless: www.edonostia.net/@wifi/index.php?id=9&L=3
- ▶ Euskal Herriko WiFi Gida bat: <http://www.tagzania.com/tag/wifigida?ndx=26>

Teknologia arlo berria izanik, WiFia mundua etengabe garatzen eta aldatzen ari da. Aukerak, erronkak eta arriskuak finkatzeko daude eta, horien inguruan gehiago jakin nahian, lau adituren iritziak bildu ditugu; hona hemen, bada, EuskalWireless taldea, Euskaltel telefonia operadorea, Donostia Wireless ekimena bultzatzen duen Donostiako Sustapeneko arduraduna eta Comisión del Mercado de Telecomunicaciones erakundea.

Joseba Beltrán **EuskalWireless**

WiFi sare informatikoen artean kaberik gabeko komunikazioa ahalbidetzen duen teknologia multzoa da. Nolabait azaltzeko, eta analogia bat eginez, kabledun sare tradizionalen aurrean, WiFi zera da: mugikorrek telefonia finkoaren aldean direnaren parekoa. EuskalWireless komunitate bat da, kideen ezagutza teknikoaz baliatzen dena. Gure helburua ez da, jendeak pentsa dezakeen bezala, doako Internet eskaintzea, baizik eta gure ezagupenak eskaintzea, teknologia hau ezagutarazi, probatu eta ikeritzeko. Duela bost urte pasatxo sortu zen, beste herrialdeetan ezaguna zen kaberik gabeko sareen fenomenoaren ezagutu eta ikeritu nahi zuten pertsonen topagune gisa. Egun, taldearen web guneak 1.650 harpidetu inguru ditu. WiFi komunitate eta ekimen ugari daude, horien artean FON delakoa, baina azken hau ez litzateke komunitatetzat hartu behar, azken finean Martin Varsavsky-ren enpresa ekimena delako, komunitate eta iraultza irudiaren babesaren hartuta etekin ekonomikoak eskuratu nahi dituen.

EuskalWireless web gunearen bilaketa zerbitzuaren bidez konexiogune erabilgarriak topa daitezke. Egun, hainbat komunitatetako guneen zerrendak ditugu, nahiz eta zerbitzua Euskadin zentratua egon. Zerbitzu honek erabiltzaileek aurkitu eta taldearen onerako zerrendara ekarri dituzten sarbide nodoak biltzen ditu.

Kaberik gabeko sareak direla eta, beldur irrazionala dago segurtasunari dagokionez; ez daukagu beldur hori, ordea, telefonia mugikorrari buruz ari garenean. Moduak daude sareak seguru egiteko, bai eta horretan espezializatutako enpresak ere. EuskalWireless-en sare libreen alde egiten dugu, sarbide murrizketarik gabe, baina, aldi berean, arrazoizko erabilera, neurriduna eta kontrolatua, bultzatzen dugu, atari gatibu eta antzeko sistemen bidez.

Egun, udalerrri asko WiFi sare libreen alde agertu dira jada. Gure ustez, gizarte sare batek ez lieke kalterik egingo telefonia operadore handiei, sarearen helburua ez delako Interneteko konexio lehiakorra eskaintzea –ADSL edo kablea azkarragoak dira–, baizik eta herritarrei tarte baterako edo zerbitzu jakin batzuetarako soilik sarean sartzeko aukera ematea. Izan ere, operadore handien beldurra WiFi sareen barruan eskaini daitezkeen beste zerbitzu batzuentzat sortu behar luke (IP telefonia, kasu) eta ez sarerako sarbide soilgatik.

Idoia Uriarte **Euskalteleko Sare Ingeniaritza eta Zerbitzu zuzendaria**

WiFi teknologia sare lokalak haririk gabe implementatzeko sortu zen. Aplikazio asko ditu, esaterako kableak ordezkatzea azpiegiturarik gabeko eremuetan (lurzoru faltsuetan, erretentetan...). Euskaltelek bere bezeroei, etxeei zein enpresei eskaintzen dien banda zabaleko zerbitzuaren osagarri gisa erabiltzen du WiFi teknologia; hala, PCak etxetan eta enpresetan mugitzea ahalbidetzen duen irtenbide erraz eta malgua da WiFi. Erabilera horrez gain, Euskal Herriko hogeita hamar bat leku garrantzitsutan WiFi bidezko Internet sarbide publikoa eskaintzen du Euskaltelek. Leku horietako kudeatzaileen laguntzarekin, zenbait fakturazio modu ere (aurrez ordaintzea, ondoren ordaintzea...) eskaintzen ditu. Erabiltzaileak atari baten bidez konektatuko dira Internetera eta, nabigatzen hasi baino lehen, bezeroak erabiltzaile izena eta pasahitza sartu behar ditu.

Beharrezkoak diren neurriak hartuz gero, WiFi segurua da. Gure WiFi konexioari segurtasun osoa emango dioten zenbait neurri daude: *broadcastinga* desaktibatzea (horrela gure saretik hurbil dagoen PC batek eskura dituen haririk gabeko sareak eskaneatzen baditu, gure sarea ez da PC horren emaitzen zerrendan agertuko); MAC helbideak iragazteko sistema aktibatzea (gure WiFi sarea eskura duten gailuak bertara sartzeko saihesten du horrek) eta informazioa enkriptatzea. Oztopo nagusia zera da: neurri horiek konfiguratzeko ez dela batere erraza. Erabiltzaile ez-aurreratuak askotan ez du bere etxeko WiFi sarearen segurtasuna konfiguratzeko, horren ondorioz, edonor sar dakioko WiFi sarean. Gailu fabrikatzaile ezberdinen artean, WiFi sareak seguru bihurtzea errazago egingo duten mekanismoak lantzen ari dira estandarizatze erakundeak.

Egia da kolektibo batzuk (udaletxeak, elkarteak, sozietateak...) WiFi eskaintzen ari direla plazetan, kaleetan, lokaletan... Baina, oraindik WiFi gailu eramangarriak gutxi erabiltzen dira, eta ondorioz, gailu horiek kalean erabiltzeko aukerak murrizten dira. Estatu Batuak dira, beharbada, WiFia heda-pen lanik gehien dituen herrialdea; San Franciscok, Filadelfian... Bada, negozio planetan atzerapenak eta doikuntzak iragarri dituzte azken hilabeteetan, topatutako zailtasunak direla eta. Euskaltelek akordioak ditu udalekin eta erakundeekin, zenbait “eremu berotan” WiFi guneak eskaintzeko, gure WiFi puntuetako teknologia eta egindako lanak baliatuz. Gurea bezalako herrialde garatuetan, WiFi ez da berme hobea duten produktuen ordezko aukera bat (zuntz optikoarena, kable modemaarena, ADSLarena...), une jakin batzuetan dugun osagarria baizik.

FON bezalako ekimenei ere arretaz ari gataizkie erreparatzen. Gaur egun, banda zabala baliatuz sarea partekatzen duten ekimenak urriak dira. Banda zabalaren prezioak gero eta merkeak

goak diren heinean, ez zaigu iruditzen pertsona/enpresa gehienek interes handiegirik dutenik. FONen atzean, enpresa interesak (funts ekarpena egin duten enpresa handienak) daude, nahiz eta askotan komunitate altruistaren moztorropean aritu.

Eukene Sese **Donostiako Sustapeneko gerentea**

WiFia edozein lekutan eta ordutan konektatzeko balio duen sarea da. AEBetan sortu zen XXI. mendearen hasieran, eta harrezkero indarra hartuz joan da. Eredu malgua dugu eta ohiko sistemak baino askoz merkeagoa da. Adibidez, *Katrina* haize erauntsia izan eta hamabost egunen buruan hiriko konexioak konponduta zeuden.

WiFiarekin hiriaren edozein gunetatik banda zabalaren bidez konektatu ahal izango gara nahiko prezio onean. Ulertu behar dugu gaur egun, banda zabalaren kontzeptuak XX. mendearen hasieran elektrizitateak zeukan adinako garrantzia daukela. *Donostia Wireless* ekimena hiri osoan zehar bertako sare publiko bat hedatzean datza. Egun, ez dago teknologia bakarra, WiFi-mesh, Wimax eta beste teknologia batzuen bidez lortu ahal izango da gure helburua. Hau zabaltzen jarraitzen badugu eta gero eta erabiltzaile gehiago baditugu, ez dakigu operadoreen eta Telekomunikazioaren Merkatu Batzordearen erantzuna zein izango den. Beste herrialde batzuetan arazoak izan dituzte bertako administrazioaren eta operadoreen artean WiFia doan emateagatik. Bi adibide aipatuko ditut: alde batetik, operadore batek Parisko Udalarari salaketa jarri zion konexioa dohainik emateagatik; bestetik, amerikar operadore batek Filadelfiako Udala salatu zuen eta amerikarren kontrako jarrera eduki izana leporatu zion.

Oraingoz, ez dut ezagutzen nazioartean hiri handientzat eta bete-betean WiFia doan eskaintzen duen zerbitzurik. Ildo horri jarraituz, gure helburua doako konexioa lortzea da, baina oharren gara araudiaren mugez eta honek ekar ditzakeen ondorioez. Hala ere, espero dugu merkatuaren operadoreen edukiek konexioa ordainduko dutela eta ez erabiltzaileak diren herritarrek. Merkatu elektronikoaren garapenak egunez egun gero eta diru gehiago mugitzen du eta, konexiorako ordainketak oso txikiak direnez, saltzaileak onartu behar ditu zenbateko horiek.

Andreu Castellano **CMTko bozeramailea (Comisión Mercado de las Telecomunicaciones)**

CMT telekomunikazioen merkatua erregulatzen duen erakundea da. Sektore honetako eskumenak sustatu behar ditu, operadoreek arauak betetzea ziurtatu eta egon daitezkeen gatazkak arbitratu. WiFiren kasuan, zerbitzu hauek eskaini ahal izateko legeak ezartzen duen baldintza bakarra alde aurretik operadore gisa izena ematea da, hau da, CMTri jakinaraztea.

Legeak dioenaren arabera, telekomunikazio zerbitzuak, tartean WiFia, lehia askearen erregimenean eskaini behar dira. Horrek zera esan nahi du: ezin dela lehiaren aurkako jokabiderik edo merkatua distorsionatzen duen jokabiderik egon. Doako WiFia eskaintzea ezin da *a priori* lehiakortasunaren aurkakotzat edo legearen aurkakotzat hartu. Zerbitzua eskaintzen ari den kasu bakoitzeko baldintzak aztertu beharko lirake.

Wireless-a bezalako zerbitzua eskaini nahi duten herri administrazioek merkatuan beste edonork bezala jardun behar dute lehiari. Operadore bezala izena eman eta denontzat balio duten lehiakortasun legeak errespetatu behar dituzte. Herri administrazioei ezarritako baldintza berezi bakarra ondokoa da: WiFi zerbitzua ustiapen etekinek finantzatu behar dutela, inola ere ez fondo publikoek.

Baldintza horiek oinarri hartuta, WiFia doakoa izan edo ez, kasuan-kasuan aztertu behar da. Zerbitzua doan ematea lehiakortasunaren aurkako jokabidea ez denean, ez dago inongo arazorik. Operadoreen artean arazoren bat egongo balitz, orduan CMTek gatazka arbitratu beharko luke, aurretik Atarferko (Granada) eta Puenteareasko (Pontevedra) kasuetan egin duen bezala.

CMTek jokabide egokien katalogo bat argitaratu du, herri administrazioei zuzenduta. Bertan aurki daitezke gai honen inguruko legeria eta WiFia bezalako zerbitzuak eskaini nahi dituztenentzako aholkuak. FON enpresari dagokionez, legeak telekomunikazio operadoreei ezartzen dizkien baldintza guztiak betetzen ditu. Negozio eredu berritzailea da, baina inola ere ez lehiakortasunaren aurkakoa.

Begoña Minaur
Kazetaria

Zenbakia eta puntua ezkondu zirenekoa!

Esaldiak zenbaki batez hasten direnean urdu-ri samar jartzen naiz. Zergatik, baina? Gaizki dago, ala? Nik dakidala ez dago horren aurkako araurik euskaraz; nik behintzat, zuzentasunari dagokionez, ez dut inoiz ezer irakurri horretaz. Gaztelaniaz, berriz, nahiz eta guk baino askoz ere beharrian txikiagoa izan, bai, irakurri dut horri buruzko arauen bat, zenbaki, estatistika eta matematika-materialei buruzko APA (*) arauetan: “Se usarán palabras para expresar: c) Cualquier número al comienzo de una frase (se procurará reescribir la frase para evitar que comience con un número)”.

Zer dela-eta esan dut guk horretan gaztelaniak baino behar handiagoa dugula? Erdaraz, oro har, preposizioekin jokatura zailagoa delako zenbakia aurre-aurrean egotea. Gaztelaniaz, adibidez, “el día 27 de junio de 1976”, “las 20 personas heridas...”. Ia beti izaten da zerbait (artikulua, preposizioa...) zenbakiaren aurretik. Euskaraz, berriz, deklinabidea eta sintaxia diren modukoak izanda, erraza izaten da zenbakia esaldiaren aurre-aurrean agertzea: “2007ko abenduaren 3ko ospakizunetan...”, “6. artikuluan adierazita dagoenez...”. Eta zer gertatzen da, bada, nahiz eta esaldia zenbaki batez hasi? Bada, zenbakiak ez duela idazketa larri/xehetik. Hori bakarririk; besterik ez! Alegia, numeroak beti berdin idazten dira, esaldi hasieran egon nahiz tartean egon nahiz bukaeran egon. Are gehiago, euskarazko goiko adibideetan ikus litekeenez, esaldi-hasierako numeroaren ondorengo hurrengo hitza letra xehez idatzi behar da (ez, larriz), nahiz eta esaldiko lehen letra izan. Adibidez, jakina denez, “8. artikulua.- Xedea” idatzi behar da, eta ez “8. Artikulua.- Xedea”.

“Arazo” horri beste kontu bat gehitu behar diogu, puntu-txoak, txikia eta biribila izanda ere, zeregin asko baititu bere gain esaldi barruan. Berak dio esaldia noiz amaitzen den, eta hori oso zeregin garrantzitsua da benetan; gorago esan dugunez, horren ondorioz, hurrengo letrak, esaldi-hasierakoak, alegia, maiuskula dotorez jantzita joaten dira, garrantzitsua baita esaldi-hasiera zein den ondo erakustea. Horrez gain, euskaraz, “garren” adierazteko ere erabiltzen da zenbakiaren ondoren (1987. urtean, 8. artikuluan...). Ez da hori, ez, behar-leku makala! Are gehiago, zenbaketan milakoak eta milioi-koak ere bereizten ditu (4.653 pertsona...). Eta, gehiegi ez luzatzearren, laburduretako puntuak, etenpuntuak eta beste-

lako zereginak alde batera utzita, gogorarazi behar da sailkapen, enumerazio eta zerrendetan ere erabiltzen dela puntua zenbakiarekin batera (sarritan marratxoarekin batera). Era honetara, adibidez:

- 1.- Aurkezpena
- 2.- Azalpena
- 3.- Agurra

Orain arte aipatutako egoerak elkarri lotuta agertzen direnean sor daitezke arazoak. Zenbakia esaldi hasieran joan daiteke. Esaterako, honela: “13 lagun hil dira istripuetan zubi honetan. 389 hil dira, beraz, urte hasieratik hona”. Ezin dugu esan esaldi horiek gaizki daudenik, baina konturatzeko gara bat-batean ikusita efektu arraroa sortzen dela. Zer da zer? Noraino, zer? Ondo al dago esaldia? Zerbait falta al da? Bukaeran ere ager liteke zenbakia: “Iaz, zubi honetan, 13 lagun hil ziren istripuetan, eta aurtun, berriz, 9”. Eta, aurkakorik esan arte, pentsatzen dut bi egoerak batera ere ager daitezkeela: “13 lagun hil ziren iaz istripuetan zubi honetan, eta aurtun, berriz, 9. 389 hil dira, beraz, urte hasieratik hona”. Zenbat hil dira asteburu honetan? 9.389 lagun? Ala horiek hil dira urte hasieratik hona? Ala 9, asteburuan eta 389, urte hasieratik hona? Pentsa zer izango litzatekeen egoera hori hemen: “234.356 euro dira horretarako aurtun, eta datorren urterako beste 187.412. 421.768 euro izango dira, beraz, guztira”. Lege-testuetan, esaterako, askotan gertatzen dira horrelako egoerak, batez ere, artikulua eta paragrafoak aipatzerakoan: “6. artikulua.- 2. artikuluan adierazitakoari jarraituz...”. “Ondo azalduta geratu da 3. eta 4. artikuluetan. 5. artikuluan ere gai bera aztertzen da baina...”. Eta, are gehiago, antzeko zerbait gertatzen da zenbaki erromatarrak erabilia ere: “...hori guztia agertzen da II. titulu. III. titulu. berriz,...”, “... hala izan zen XIX. eta XX. mendeetan. XXI. mendean ere...”. Lege-testuetako idatz-zatietan letrak erabilia egindako sailkapenetan ere gerta liteke efektu bera, geroago aipatuko dudanez.

Ni behintzat, orain arte azaldutako gorabeherak ikusita, esaldi-hasiera letra larri batez babesten ahalegintzen naiz. Hauxe da, nire ustez, esaldien arteko muga perfektua: “letra xehe-puntua-letra larria” Alegia, zenbakia beharrean, hitza jartzen ahalegintzen naiz esaldiaren hasieran (eta bukaeran). Nola jokatzen dudana esango dut, norbaitentzat lagungarri izan litekeelakoan.

ORDENA. Lehenik eta behin ordena aldatzen ahalegintzen naiz, eta, gehienetan, erraz-erraz egin liteke hori esaldia inola ere bortxatu gabe. Esaterako: “2006ko ekainaren 27an Mexikon egindako bileran...” jarri beharrean, “Mexikon 2006ko ekainaren 27an egindako bileran...”. Noiz-non-zer ala non-noiz-zer? Gehienetan, beraz, erraz molda liteke joseraz jokatuta. Are gehiago, jatorrizko testutik datorkigun

(*) APA (2001). *Publication manual of the American Psychological Association* oinarri hartuta Antonio Velandrino Nicolás eta Agustín Romero Medina jaunek gaztelaniarako prestatutako laburpenetik hartutako aipamena. (Washington, DC: American Psychological Association. 5th ed.)

sintaxi estu horretatik askatuta, esaldi-hasiera horretan hobe izango litzateke funtsezko gaia eta mamia jartzea (eta ez lastoa), eta, sarritan, nire ustez, zenbakidun datu horiek atzerago botatzekoak izaten dira; bigarren mailako informazioa, alegia.

BABESA. Beste batzuetan, joskeraz ezin balia gintezkeenean, lotura-hitz edo esamolderen bat jar liteke esaldi hasieran. Beren funtsezko zeregina esaldi eta lerroalde arteko zubi-lana egitea izaten da, baina, aldi berean, esaldi-buru hori babesteko erabiltzen dira, aurkezpen-modura edo. Hona hemen, horietako batzuk: *beraz, horrenbestez, aitzitik, ildo beretik, horri lotuta, gainera, horren ondoren, horrez gain, halaber, era berean...* Horrelako esamoldeak beste askotan ere agertzen zaizkigu betebeharrak handirik gabe... Beraz, uste dut oraingo honetan badutela benetan zeregina, nahiz eta jatorrizko testuan horrelako loturarik ez agertu. Gutxi al da, bada, esaldia non hasten den erakustea?

LETRAZ. Azkenik, ez dugu ahaztu behar zenbaki batzuk letraz ere idatz daitezkeela, labur-laburrak izanda, erraz idazteko modukoak dira-eta: bat, bi, hiru, lau, bost, sei, zazpi, zortzi, hamar, ehun, mila, milioia... Hemen baina, kontuan hartu behar dugu zenbakiaren nolakotasuna. Esaterako, artikuluzenbakiak direnean edo kopuru matematikoetan hobe izaten delako zenbakiak numerotzeko idaztea (beraz, aurreko bi konponbideetako bat erabili behar).

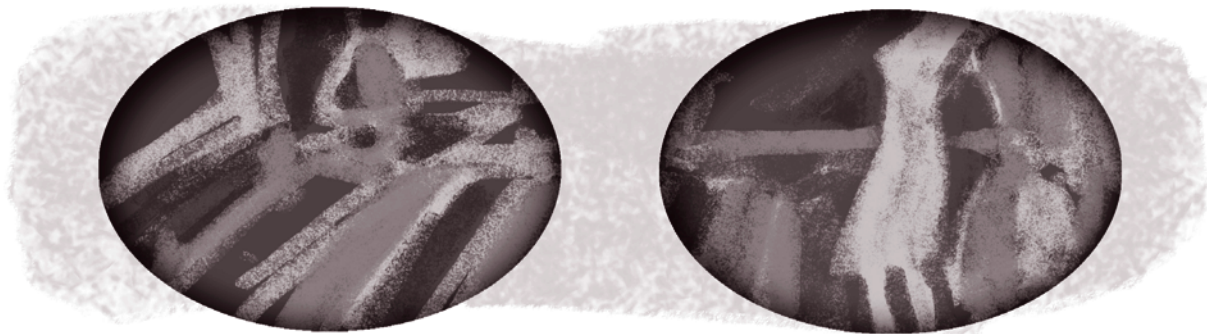
Ezer argitu beharrean, uste dut gauzak gehiago korapilatu ditudala... Horregatik, anabasa erabat nahasteko, zenbakiak eta letra larriak elkartzen direneko beste kontutxo bat aipatuko dut. Konturatuko zineten zenbakiak eta letra larriak tamainaz antzekoak izaten direla, eta askotan, baita itxuraz ere. Begira nola geratzen diren letra-zenbakiak denak nahasian: 1I4A007Z5S008B9P2Z1I3E. Gainera, begiraturuta, ez da erraza bereizten zer den letra eta zer den zenbaki. Beraz, nik behintzat, kontraste handiagoa dituzten osagaiak erabiliko nituzke; zenbakiak beti berdinduz idazten direnez, bada, gutxienez, letrak xehez, orduan. Goiko adibide bera hartuta, letrak xehez idatzita, honela ikusiko genuke: 1i4a0o7z5s0o8b9p2z1i3e. Nire ustez errazago ikus-

ten da, “2007ko irailaren 7tik 13ra”, beste hau baino: “2007KO IRAILAREN 7TIK 13RA”. Letra larria, teoriarik behintzat, deigarriagoa omen da, baina zenbakiekin nahasten denean... Mmmm! Esango nuke aurkako efektua lortzen duela askotan.

Eta azkena, anabasa nahasia erabat aldrebesteko. Aurrekoekin ez dauka lotura zuzen-zuzena, baina... bai! Badauka zerikusia, ohar hau ere itxurari dagokiolako! Lege-testuetan, artikuluzenbakiak bereizten diren moduan, idatz-zatiak letraz bereizten dira, eta esaldien hasiera-bukaeretan antzeko nahasmenduak sor litezke. Adibide bat jarriko dut errazago ikusteko: “...horrela dago jasota d) idatz-zatian. e) idatz-zatian geroago ikusiko dugunez...”. Alegia, berriz ere letra larriak gabe geratu gara eta ez dugu ondo ikusten non amaitu eta non hasten diren esaldiak. Azterketetan ere antzeko zerbait gertatzen da hiruzpalau erantzun proposatzen dizkigutenean, bat aukeratzeko. Ondo dakigunez, askotan, azken aukerak proposamen-multzoko bi-hiru erantzun ematen ditu ontzat/txartzat. Esaterako, gaztelaniaz: “d) Las respuestas a) y b) son correctas”. Konturatu zaretenez, esaldiaren lehen letra larri dago, eta, beraz, argi ikusten da hasiera. Euskaraz, berriz, era honetara emanez gero, esaldia letra xehez hasi behar dugu, eta, beraz, dena berdinduta eta nahastuta geratzen da: “d) a) eta b) erantzunak zuzenak dira”. Nahikoa nahasgarri gertatzen da euskarazko antolamendu hori. Ez al da egokiagoa beste ordena hau? “d) Zuzenak dira a) eta b) erantzunak” edo “d) Zuzenak a) eta b) erantzunak dira”. Bai, bai, egia da, galdegaia eta hori dena... Azken batean, zein da horren atzean dagoen galdera? “a) eta b) zuzenak dira?” ala “Zein dira zuzenak?”. Orduan, ez dut ulertzen, a) eta b) zuzenak izanda, zergatik eman behar den d) erantzun zuzenak bakartzat... Holakoetan, azterketak nahiz itzulpenak egiten, geuk ere erantzunik egokiena aukeratzen ahalegindu behar dugu beti. Zein da erantzun zuzena, a) b) c) ala d)? Argi dago, araz jokatzear gainera, begiz eta zentzuz ere jokatu behar dugula askotan. Ea, bada, asmatzen dugun!

Manu Arrasate
Itzultzailea

Administrazioaren babesa

Hots arraro batek esnatu du Iñaki. Gauerdia da iratzargailuko zenbaki gorrietan. Ohetik baldar irten eta egongelarantz bideratu ditu pausoak. Iñakiren emaztea ordenagailuaren pantailaren aurrean dago. Iñakik berriro entzun du hots arraro hori. Joneren ahotik irten da. Emaztea ateari bizkarra emanda dagoenez, Iñaki isilka hurbildu zaio. Ordenagailuaren pantailan gizon gazte biluzi bat gorputz ariketa bitxiak egiten ari da.

Arnasari eutsi eta logelarantz egin du Iñakik. Etxeko bata eta tabakoa hartuta balkoira irten da. Udaberriko gau giro ederra dago. Fresko samarra oraindik, hala ere. Zigarroa erre eta ohera bueltatzeko asmoa duela esan dio Iñakik bere buruari. Pareko etxe blokeari begira tarte luze batez gelditu da ordea. Iñakik espero duen argia berak uste baino geroago piztu da. Laugarren solairuan neska gazte batek jaka ohe gainean utzi du axolagabe. Leiho albora inguratu eta besoak gorantz luzatuz aharratsi egin du. Iñaki adi-adi begira dago. Neskak sakelako telefonoa atera du eta mezu bat idazten hasi da. Bukatzean, desagertu egin da leihorearen paretik. Joan dira gutxienez hamar minutu. Iñaki hozkartzaren hasia da. Neska berriro agertu baino lehenago, jertse bat ohe gainera erortzen ikusi du Iñakik. Atzetik etorri da neska. Ohe gainean etzan da.

–Gabon! –esan du emazteak balkoiko atea irekitzearekin batera.

–Jone! Bihotza ia ahotik atera zait.

–Sentitzen dut. Zer ari zinen hor kanpoan hotzak akabatzen?

–Ezin nuen lorik egin eta zigarro bat erretzen ari nintzen. Eta zu?

–Interneten ibili naiz eta orain lotara noa. Ordu gutxi dauzkat esnatu arte.

–Ni ere banoa.

Arratsaldean, lanetik itzuli denean, Iñaki balkoira irten da zuzenean. Laugarren solairuko neskaren leihoa guztiz irekia dago. Iñakik arretaz aztertu du logela hamaikagarren aldiz. Pareta laranja, Che-ren poster gorri eta beltza, aldizkarietatik moztutako irudiak nonahi itsatsita eta mesanotxearen gaineko pareta zatian bereizten ez diren argazki batzuk.

Afalorduan emaztea harritu egin da Iñaki bat-batean estropadei buruz hizketan hasi denean. Hilabeteak falta direla gogorarazi dio Jonek. Iñakik orduan estropadak ikusteko erabiltzen dituzten prismatikoak bikainak direla eta ea non dauden galdetu du. Ez dakiela erantzun dio Jonek, gutxienez azken bost urteetan ez direla irailako estropadak ikustera joan.

Ostegun gaua da. Emazteak afari baterako hitzordua omen du kanpoan. Iñakik ez dio galdetu norekin den ere. Afalordura arte itxoin eta goxo jantzita eseri da balkoian, ogitar-tekoa eskuetan. Iñakik badaki unibertsitateko ikasleak berandu arte ibiltzen direla ostegunetan. Ordu txikietan piztu da espero zuen argia. Mutil bat agertu da lehenik. Gero betiko neska. Iñakik tripodea ondo kokatu eta zoom indartsuko bideo kamera digital erosi berria grabatzen jarri du. Leihoaren bestaldean elkar biluzten hasi dira. Mutilak leihoko kristalaren kontra estutu du neska. Gero eskuak gerrian gora irristatu ditu. Bat-batean neskak mutila zakar urrutiratu, kamiseta jantzi eta leihoa ireki du. Hatza Iñakiren balkoirantz zuzendu du. Iñaki bideo kameraren argi gorri dardaratiaz jabetu da eta itzali egin du.

Hiru ordu geroago bi polizia iritsi dira. Neskak Iñakiren balkoia amorrutik beteta seinalatu die etengabe. Iñaki barrez hasi da. Che-k ez luke hori egingo, pentsatu du neskaren gelako posterrari begira.

Hurrengo asterako desagertu egin dira neskaren paretako posterra, irudiak eta argazkiak. Orain letra larriz idatzitako mezu handi bat dago: “zureak egin du”.

Eguerdian etxeko txirrina entzun du Iñakik. Atearen alboan utzita lore koroa handi bat dago. “Iñaki Tolosa, goian bego”, irakur daiteke xingolan.

Bi aldiz pentsatu gabe abiatu da Iñaki poliziaren koartelera. Iñaki hartu duen poliziaren aurpegian errutinaren nekea nabari da.

–Zergatik ez didazu sinesten neska horrek bidali dizkidaloreak?

–Zergatik bidaliko zizkizun neska horrek lore batzuk? Orain arte behintzat ez didazu arrazoi bat bera ere eman.

Arkaitz Zubiri
Idazlea

Suhiltzailearen galderak

Informazio geografikoa eta euskal administrazioak

Informazio geografikoak eguneroko bizitzaren gero eta zati garrantzitsuagoa betetzen du. Den-denok mugikorrak gara –telefonoa eskura izanda, edozein tokitan kontaktatzeko moduan gaudelako–, gutariko askok lana eta etxebizitza toki desberdinetan ditugu eta batetik bestera goaz.

Mundu globalizatuan distantzia ekonomikoak zein txikiak diren ageri-agerian dago; horren erakusgarri, adibidez, gure kaleetan aspaldion izugarri ugalduta diren bazar txinatarrak ditugu.

Hala ere, GIS, GPS eta gainerako terminoetatik harantzago, nik uste dut geografia, gaur egunean, Interneteko garai hauean, oso muin sinple batera datorrela. Suhiltzailearen galderetan labur dezakegu geografiaren esanahia. Eta suhiltzaileak egiten dituen galderak sinpleak dira: non dago zera? Nola iritsiko naiz hara? Nolako da leku hori edo zer aurkituko dut bertan nagoenean?

Ekonomiaren esparruan, lurralde antolamendua eta garraio-bideak erakunde zeregin nagusietakoak dira, eta produktuak merkaturatzean ere merkatua non dagoen jakitea funtsezkoa da. Eremu pertsonalean, seme-alabekin mugikorrerz hitz egiterakoan, egiten diegun aurreneko galdera honakoa da: non zaude? Eta oporrak planifikatzean, Interneten aurrean elkartu eta esaten hasten gara nora joango garen. Azken galdera horrek, berriz, alor ekonomikora garamatza: gure turismoaren erakarpena zein den jakitea, gure herrialdea non dagoen eta nolako den agerraraztea, zein zerbitzu zein tokitan ematen ditugun ezagutaraztea... Hori guztia gero eta garrantzitsuagoa da ekonomian.

Informazio geografikoa antolatzea eta zerbitzu gisa paketatzea, beraz, funtsezkoa da galdera sinple horien atzean sortzen diren posibilitate anitzei etekina ateratzeko. Turismo sustapena, mugikorren bidezko lokalizazioa, GPS zerbitzuak, suhiltzaileak behar dituen suteetarako benetako datuak... Behar horiek guztiak galdera sinple horietatik sortzen dira, baina gero eta esparru zabalagoa hartzen dute. Eta informazio hori antolatzen lana dago, lan aukerak, aberastasuna sortzeko bideak.

Informazioaren gizartean gaudela esaten dugu, ezagutzaren ekonomiarantz mugitu behar dugula. Ez dakit horrek esan nahi duenaz konturatzen garen. Batzuk konturatu dira: Googlek informazioa antolatzeko modu sinple bat asmatu du, terminoa bilatu, eta tori, emaitza interesgarriak sarean. Eta informazio geografikoaren antolakuntza ere, Kaliforniako enpresa hori ari da inor baino azkarrago. Googlek kalkulatu izan du munduan den informazioaren %30ek balio geografiko jakin bat duela, eta erabiltzailearen kokapenaren barnean balio erantsia duela horrek. Google Maps eta Google Earth bezalako zerbitzuetan jartzen ari den indar ikaragarria horretan datza.

Kontua da ea hemengo gure informazio geografikoa antolatzeko zeregin guztia Kaliforniako erraldoiari utzi behar dio-

gun, edo honetan ere merkatu lokal bat, aberastasuna biderkatzeko bide lokalak jarriko ditugun. Honetarako, administrazio publikoek aukera handia daukate.

European, oro har, eta Euskal Herrian, bereziki, informazio geografiko interesgarriena publikoa da. Aldundiek, Eusko Jaurlaritzak eta Espainiako Nekazaritza Ministerioak daukate euskal zelaietako irudirik onenak, zehatzenak eta eguneratuenak. Baina horiek eskuratzeko, pufa! Googlek eskaintzen dituen irudiak dira, beraren lizentzien bidez, Tagzania ikusten direnak.

Gure herrietako kaletegi eta katastroak zehatz marraztuta dituzte administrazioek, badakite zein atari zein puntutan kokatzen den. Baina autoetako GPS gailuetan ordaindu behar diren datu geografikoak, Teleatlas edo Navteq izeneko urrutiko enpresa batzuenak dira. Zenbat informazio geografiko publiko dagoen giltzapean... Batzuetan zaila da sinesen! Baina kasu bat aipatzeagatik, Tagzaniak ez du, oraingoz, Euskaltzaindiaren baimenik akademiak araututako euskarazko toponimia gure datu basean txertatu ahal izateko. Horrekin horrela bagabiltza...

Aldarri bat egiteko garaia da:

- Informazio geografiko publikoa oinarri-oinarritzko tresna da, gizarte zibilak informazioaren aroan aurrera egin behar badu.
- Mapa eta datu publikoek, kokapenaren inguruko teknologia berrien sorta osatu eta susta dezakete, garapen ekonomiko eta sozial handietarako aukera irekiz.
- Europako administrazioen arteko elkarlana ziurtatzeko modua da datu geografiko irekiak izatea; horrela egingo da lan alor garrantzitsuetan, esate baterako ingurumena dela-eta aurrera begira ditugun erronka zailetan.
- Ez dezatela administrazioek copyright murriztailerik ezar informazio geografikoaren gainean. Horrekin, herritarro berriz ordainaraziko ligukete dagoeneko ordaindua dugun informazioa, denon zergekin lortu baita informazio geografiko hori.

Bai. Ireki datutegi publikoa. Izan dadila informazio geografikoa libre. Gizarteak, enpresek, norbanakoek, informazio hori aberastasuna sortzeko erabiliko dugu. Nik uste dut badela euskal administrazioan honen jakitun den pertsonarik. Suhiltzailearen galderena, halako profesional batek esan zidan behin, adibidez. Jende horren lan bikaina denontzat izan dadila eta jaso dezala ahalegin horrek bultzada politiko garbia.

Luistxo Fernandez¹
Code&Syntax-eko proiektu arduraduna

¹ Luistxo Fernandez idazlea eta kazetaria izan zen, 2000ko hamarkadan buru-belarri Interneti ekin aurretik. Gaur egun Tagzania *spin-off* gisa garatzen dihardu, geografia eta Internet loturik, enpresa proiektu berria egituratzen.

Zer egin zaramarekin?

Zaramen arazoa gero eta larriagoa da eta Euskal Herriko zabortegeiak gainezka daude. Arazoa hein batean konpondu ahal izateko, herritarren artean zarama gutxiago sortzeko jokabidea sustatu beharko litzateke, baina zer egin dagoeneko geurean zartatzeko zorian dugun zabor poltsa handiarekin? Zein kudeaketa bide da egokiena? Birziklatzea, konpostajea, erraustegiak...? Hona hemen lau iritzi desberdin.

Ricardo Ortega San Markosko Komunitateko burua

San Markosko Mankomunitatea udalerrri hauek osatzen dute: Donostia, Errenteria, Hernani, Lasarte-Oria, Pasaia, Oiartzun, Lezo, Urnieta, Usurbil eta Astigarragak; guztira 305.481 biztanle biltzen ditu. San Markosko zabortegeira 102.821 tona zabor bota zituzten 2006an, aurreko

urtean baino %3,59 gehiago. Biztanle bakoitzak 327 kg hondakin sortu zituen, aurreko ekitaldian baino %2,71 gehiago.

Ez dago esaterik zabortegeiaren edukiera noraino irits daitekeen. Baina kokapena erabat desegokia izateaz gain, gaur egun tratamendu sistema guztiz onartezina da. Hori dela eta, lehenbailehen itxi behar da. Zein alternatiba ditu, ordea, zaborren arazoak? Argi dago murriztu, berrerabili eta birziklatu behar dugula. Kontuan hartu behar dugu ez dagoela zaborren arazoari irtenbide bat ematerik ekoizpen, banaketa eta kontsumo ereduak aldatu gabe.

Gipuzkoaren kasuan, lurraldeko hondakinen planaren arabera, errausteta da irtenbiderik onena; erraustetarik gabe ez dagoela irtenbiderik baieztatu da. Baina hori ez da egia, inondik inora. Erraustetaren politikak ez du gizartea bultzatzen zaborra murrizteko, berrerabiltzeko eta birziklatzeko premia gogoeta egitera; izan ere, azken hondakinen kopurua murriztuagatik ere, ezin ahatz daiteke arriskua izugarri handituko duela, eta, azken finean, errausteta eta birziklapena materialak bereganatzeko lehian sartzen direla. Nire iritziz, egungo eredu kontsumista gainditzeko abiapuntua herritarren sensibilizatzea, kontzientziaztea eta hezte da. Eta honekin batera “kutsatzen duenak pagatu behar du” printzipioa aplikatzea.

Fidel Bikandi Prensa arduraduna Zabalgarbi Bizkaiko Errausteta-planta

Bizkaitar bakoitzak gaur egun 1995ean baino kilo erdi zabor gehiago sortzen du egunero. Hala ere, zaramatik bestelako balioak ateratzen hasi gara. Gero eta gehiago birziklatzen da eta konpostajea nahiz energia sortzen ditugu. Dena dela, oraindik ere zabortegeira doan zarama dago. Zaramari balioa emateaz gain, gure hurrengo pausua sortzen dugun zabor kantitatea gutxitze aldera eman behar dugu, zarama berrerabiliz eta “zero isuria” delakoa lortuz. Izan ere, Europar Batasunak argi dio zabortegeia “ingurumenarentzako alternatiba kaltegarriena” dela.

Erraustegiaren aurkako taldeak —talde antikonsumistak ekologistak baino gehiago— gaiaren inguruan “gizarte alarma” sortzen saiatzen dira, errausteta kutsagarria eta giza osasunarentzat kaltegarria dela esanez. Herritarrei eskaintzen dizkieten datuak “erdi egia” dira gehienetan. Ez dituzte planta modernoek isuriak erakusten, egiazatu gabeko datuak ematen dituzte edo Frantzia 1996an itxi edo irekita jarraitzen duten erraustegi zahar batzuen datuak ematen dituzte. Ondokoak aipatzea ahazten zaie: Europar Batasuneko estatu aurreratuenetan ehunka erraustegi daudela, ez dutela arazorik sortu eta gehien birziklatzen duten herrialdeak direla gehien errausten dutenak.

Ez dute azaltzen, adibidez, Zabalgarbi araudi desberdinek exijitzen dutenaren azpitik eusten diela bere isuri maileri edota EHU-UPVk egiten duen Ikerketa Epidemiologikoaren oinarriek erakusten dutela erraustegi hau ez dela inongo arrisku ekologikoa, ez eta kartzinogenoa ere. Bestalde, erraustegi modernoek abantaila bat zera da: zaramak kudeatzeko erabiltzen diren beste sistemen osagarriak direla (zaramak kudeatzeko hierarkian berrerabilpena, birziklatzea eta konpostajea ditugu aurretik) eta zabortegei tradizionalak ekiditen dituztela.

EAEko administrazioak arazoaren diagnostiko egokia egiten ari dira. Oraingoz Bizkaiak baino ez ditu jarri zaramak modu integratuz kudeatzeko beharrezko bitartekoak eta inbertsioa, bai eta horretarako behar den erakunde, alderdi politiko, herritar eta enpresen arteko lankidetzaren ere. Dena dela, behar-beharrezkoa dugu gaur egun erakundeek onartu dituzten erabakiak berehala abian jartzea, zaramak guztiok jan ez gaitzan.

Carlos Ormazabal **Gipuzkoako** **Hondakinen** **Kontsortzioaren** **lehendakaria**

Egia esan, azken urteotan gure ohiturak aldatu dira, eta horrek berekin ekarri du hondakin gehiago sortzea. Horren guztiaren ondorioz, arlo horretan eskumena dugun administraziook arazo larri bati erantzun behar izan diogu, eta horrexegatik areagotu ditugu kanpainak, bitartekoak eta ahaleginak, gaiari behar

bezala aurre egiteko. Jakina, ez dago arazoa konpontzeko irtenbide magikorik. Neurri asko hartu behar dira aldi berean. Kontzientziatzeko eta sentsibilizatzeko kanpainak egiten jarraitu behar dugu, hondakinen prebentzioa, birziklatzea eta berrerabiltzea bultzatzeko. Horrez gain, ahaleginak egin behar ditugu ahalik eta materia organikorik gehien berreskura dezagun konpostajearen bitartez. Datorren 2008an abian jarriko dugu Lapatzeko konpostatze planta eta esperientzia pilotu berri bati ekingo diogu, materia organikoa atez ate biltzeko, sortzaile handietatik abiatuta (supermerkatuak, jatetxeak eta abar). Esperientzia hori baliagarria izango da bosgarren edukiontzia ezartzeko, hau da, gaikako bilketaren barruan Gipuzkoako herri batzuetan etxeetako materia organikoa biltzeko.

Gipuzkoako Lurralde Historikoak gabezia nabarmena dauka hondakinak tratatzeko azpiegituretan. Orain arte zabortege handiak eduki ditugu, baina horiek agortzen dira, eta gainera, sentsita gaude zabortegeiak ez direla ez iraunkorrak ez egokiak hondakinak ondo kudeatzeko. Hargatik, Hondakinen Kontsortzioan premiazko zat jotzen dugu beharrezko azpiegiturez hornitzea, bai konpostatzeko eta birziklatzeko, bai birziklaezina eta konpostaezina den azkeneko zati horri tratamendu egokia emateko. Azken tratamendu horri dagokionez, hondakinak energia ekoizteko baliatu nahi ditugu. Gauzak horrela, alde aurreko tratamendu batek aukera emango digu multzoan bildutako zaborra are gehiago berreskuratzeko eta, azkenean, errausketarako ahalik eta kopururik txikiena uzteko. Gure ustetan, denok bat gatoz kontzientziatze kanpainen garrantziarekin eta ahalik eta gehien prebenitzeko, birziklatzeko eta konpostatzeko behararekin. Aldea, beharbada, azken tratamenduan dago (energiarako baliatzea edo zabortegeira botatzea), baina Gipuzkoan erakundeok nahiko ados gaude. Gure lurraldean erakundeen arteko eztabaidak eta ika-mikak azken tratamenduko sistemagatik baino gehiago sistema horren kokalekuagatik izan dira.

Txelio Alcántara **Hondakinen batzordea** **Ekologistak Martxan**

Egia da gizarteak gero eta zarama gehiago, kutsagarriagoa eta birziklagaitzagoa sortzen duela. Horren arrazoa kontsumo ohiturak eta “erabili eta bota” delakoaren moda dira. Kristalezko ontzi batek asko irauten du, ehunka alditan erabili dezakegu eta gero birziklatu, eta agian berriz edalontzi bihurtuko da. Baina plastikozko edalontzi batek fabrikazio kutsagarria izan du, behin baino ez dugu erabiliko eta birziklatzea berria egitea baino garestiagoa izango da.

Murritzeta zaramen arazoari irtenbidea emateko oinarria da. Epe labur, ertain eta luzerako irtenbidea da. Irlandan supermerkatuetako poltsa zuriekin arazoa zuten, baina legez supermerkatu guztiek poltsa horiek kobratzea erabaki zuten eta kontsumoa %85 gutxitu zen. Ez da kontsumitzaileen ardura bakarrik, erakundeek ere hartu behar dituzte batzuetan denen gustukoak ez diren erabakiak. Bigarren bidea berrerabiltzea da. Nola uler daiteke administrazioak behin bakarrik erabiltzeko balio duten gauzak fabrikatzen uztea? Erotuta al gaude? Hirugarren bidea birziklatzea da. Birziklatze ona lortzeko, behar-beharrezkoa da bilketa egokia egitea. Materia organikoa gure zaramaren %50 da eta ezin da tratatu plastikoen gisa, zaramarekin nahastuta dagoenean. Zeren zain gaude? Zertan ari gara materia organikoa batzeko edukiontzirik gabe?

Errausketari dagokionez, azken hamar urteetan Bizkaian Zabalgarbiko erraustegiaren aurka egin dugu, beste toki batzuetan arrakasta izaten ari diren bide alternatiboak proposatuz. Zer egin dute Bizkaiko eta Gipuzkoako foru aldundiek zabortegeiak goraino bete bitartean? Erraustegietan etorkizunean erabilgarriak izan daitezkeen materialak erretzen dira; horregatik, bide suizida bat dela esaten dugu. Erraustegiek oso inbertsio garestia behar dute; aitzitik, zarama mota bakoitzaren bilketa ona eta birziklatzea merkeagoak dira eta lanpostu gehiago sorrarazten dituzte. Erraustegietako tximinietatik ateratzen diren dioxinak eta furanoak ez ditugu nabaritzen, baina gure gorputzetan pilatuz doaz. Azkenean dena batu behar da, eta batuketaren emaitza, besteak beste, minbizia da. Hori baieztatzen duten ikerketa zientifikoak daude.

Gure ustez, erakundeek hartu beharko luketen erabaki premiazkoena materia organikoaren bilketa egokia bultzatzea litzateke, edukiontzi bereziak eta konpostaje-plantak jarritz, zarama mota hau tratatu eta ongarri bihurtzeko. Gure zaramen %50i buruz ari gara hizketan. Jauzi handia litzateke. Erakundeak zabarkeriaz eta arduragabekeriak ari dira jokatzan. Neurriak astiro hartzen ari dira.

Begoña Minaur
Kazetaria

Giza motibazioaren mitoak eta egia

Askotan egin izan diet galdera hau hainbat zuzendaritza-taldetako kideei: “Motiba ditzakegu kolaboratzaileak?”. Erantzuna, gehienetan, baiezkoa izaten da; behar bezalako politikekin, erakusten dugun jokabidearekin, kudeaketa onarekin, balioekin, pizgarriekin eta abarrekin lor daitekeela kolaboratzaileak motibatzea. Ez da horrela, ordea.

Pozten nau ikusteak gero eta gehiagotan azaltzen direla erantzunari funtsezko ñabardurak ematen dizkieten elementu interesgarriak: bai, kolaboratzaileak motiba ditzakegu... horretarako prest badaude, onartzen badute, ontzat ematen badute, nahi baldin badute. Alderantziz esanda: ezin dugu motibatu motibatua izan nahi ez duena.

Motibatzen jakitea *management*-aren oinarriko egitekoen artean dago. Literatura teknikoak josita dago errendimendua areagotzeko prozedura bultzatzaileen ezaugarriak deskribatzen dituzten teoria eta tresnez, hura baita (errendimendua areagotzea) erakundeetako pertsonen motibazioari buruzko hausnarketa guztien azken xedea.

Azpian dagoen ideia da faktore ezkutu bat dagoela (motibazioa) zuzendaritzak edo erakundeak sustatu behar duena, kolaboratzaileen aldetik ahalik eta jarrera onena lortze aldera, lan-esparruan egin nahi diren zenbait ekintza aurrera eramanez ahal izateko. Nolabait, gaur egungo *management*-ak exijitzen dio zuzendaritzari bere taldeak barruan daukan onena atera dezala, eta, aldeaz edo moldez, bere kolaboratzaileen motibazioaren erantzule eginen du.

Gaur egungo erakundeetan arrakasta-formulak bilatzen dira; hori dela eta, formulon bila ari diren argitaletxe, profesional eta aholkularitzak ugaritu dira. Azken horietako asko zenbait teoria eta teknikatik oinarritzen dira, sarriago, beharbada, aukera ona delako (modan daudelako), eta ez, bereziki, erakundeetako pertsonen motibazioaren hobekuntzari inolako ekarpenik eginen diotelako.

Oso gutxi hausnartzen du gaur egungo erakunde-diseinuekin lortzen dugunaz. Galdera ez da nola motibatu kolaboratzaileak erakundeetan, baizik eta nola litekeen erakundeetan motibatuta ez egotea. Naturan baldin badago izaki bat azkarrak, trebea, autodeterminatua, sortzailea, irudimentsua, eraldatzailea, jakin-min handikoa, gogotsua eta proaktiboa dena, gizakia da hori. Zerk eragiten du, orduan, kolaboratzailea erakunde batean elementu pasiboa, erreaktiboa, hala-moduzkoa eta ez-konprometitua izatea?

Errendimendurako borondatea gizaki guztiengan aurkitzen dugu: xederen bat duten jarduerak aurrera eramateko eginak gaude. Horrelakoa da giza izaera. Errendimenduaren inguruko jarrerari buruz... eragotzi baino ezin dugu egin erakun-

deetan. Eta seguruenik hori da eginen duguna: eragotzi eginen dugu. Ikus dezagun errendimenduaren formula:

$$\text{Errendimendua} = \text{Jarrera} \times \text{Ahalmena} \times \text{Aukera}$$

Jarrera pertsonaren baitan dago, eta nagusiak exijit diezaiokeen zerbait da; ahalmena pertsonaren eta honek jaso duen prestakuntzaren arabera da; eta egoeraren aukera-baldintzak zuzendaritzaren eta erakundearen menpean daude, neurri handi batean.

Arrakasta-formulak bilatu nahi izateak porrot egin behar du: bakar batek ere ez du aintzat hartzen funtsezko oinarria, nor-tasuna, pertsonaren oinarri psikologikoa. Antolakuntza-portaeran egindako ikerketak erakusten digu motibazioa pertsonari datzekiolar, bere duela eta berea dela. Funtsezkoa da, beraz, kontzeptuaren izaera bikoitza ulertzea: zerk desberdintzen duen, batetik, nor bere borondatea kontrolatzea (hau egin *nahi dut*) eta, bestetik, beste batzuek kontrolatzea (hori egin *behar dut* zerbait ekiditeko –zigorrik– edo zerbait lortzeko –pizgarriak–).

Giza motibazioak pertsonak bere buruaren kontrola izatea eskatzen du, eta, beraz, berea baino ez da, berari baino ez dagokion zerbait. Goragoko nagusi baten edo sistema sustatzaileen ekintza “motibagarriak” berekin dakarte pertsonaren borondatea kanpotik kontrolatzea. Eta horrek indargabetzen du jokabide motibatua berezko izaera: autodeterminazioa.

Motibazioa ez da bakarrik zuzendaritzaren edo erakundearen erantzukizuna. Motibazioa, batez ere, kolaboratzailearen erantzukizuna da, eta berari exijitu behar zaio. Erantzukizun pertsonala da, berak bakarrik har dezakeelako. Ildo beretik, erakundeak langileen jokabide motibatuen garapena bultzatzerik badu, eta bultzatu egin behar du gainera; baina, azken batean, pertsonak berak erabaki beharko du.

Gauzak benetan horrela direla garbi ikus dezakegu enpresaren eguneroko jardunean: ezin dugu motibatu motibatua izan nahi ez duena. Behar dezakegu, mehatxatu, zigortu, limurtu, manipulatu, seduzitu, erosi, lanetik bota edo mailaz igo. Kontrola dezakegu, zelatatu, saritu edo zigortu. Eta horrekin haren laguntza pasiboa lortuko dugu, kanpotik eragiten dugun kontrolean oinarrituta. Espero daitezkeen errendimen-

du eta kalitate txikienak lortuko ditugu, baina laguntza hori sariak eta zigorrak kontrolatzen ez ditugun momentuan bertan indargabetuko da. Hau da, horrek ez du zerikusirik errendimenduarekin edo jokabide motibatuarekin. Pertsona ez baitago egiteko motibatua, egitera “bultzatua” baizik.

Jokabide motibatua berezkoa da, barru-barrukoa: pertsona autodeterminatuak borondatezkoa du bere jokabide hori, eta, beraz, funtsean ez dago kanpoko elementuen menpe. Pizgarriak kanpoko elementuak dira, pertsonak seguruenik “bultzatzen” edo “eramaten” dituztenak benetan egin nahi ez dutena egitera. Nola igarri desberdintasuna? Saiatu pizgarriak eta/edo mehatxuak kentzen. Bere jokabidea gelditzen bada, esan nahi du pertsona horrek ez dituela gauzak berez egiten: pizgarriengatik edo mehatxuak saihesteko egiten ditu gauzak.

Harrigarriena da erakunde gehienetan baliabide asko eta asko erabiltzen direla pizgarriak eta politika sasi-motibagarriak garatzeko (soldata-, garapen-, prestakuntza- eta estatus-mailakoak) eta ez hainbeste pertsonen motibatuta lan egitea eragozten edo zailtzen diena zer den ulertzeko eta ikertzeko. Hori auto matxuratu tailerrera eramatearekin konpara daiteke, bultzatze ingo dion zerbait jar diezaioten; egin behar dena zera da: aberia konpondu, autoa berez mugitu dadin, inolako laguntzarik gabe.

Hori gutxi balitz, desmotibazioaren arazoak kontuan ez hartzea, eta zigor, mehatxu edo diruaren bidez saihestea, pertsonak aintzat ez hartzea da, eta horrek desmotibazioa areagotu egiten du.

Alfie Kohn-ek esaten du enpresetako pizgarri-planek, porrot egiteaz gain, lortu nahi dituzten helburuak ere ahultzen dituztela. Haren iritziz, saritzeko sistemak suposizio psikologiko desegokietan oinarritzen direlako gertatzen da hori. Kohn-ek bere jarrera azaltzen du *Punished by Rewards* (1993) lanean, eta esaten du:

- ▶ Sariak pertsonak zigortu egiten dituzte: sariak erabiltzeak garbi uzten du norbaitek kontrolatzen dituela pertsona horiek; gainera, ez dituzte espero zituzten sariak jasotzen, beste batzuek eskaintzen dizkietenak baizik.
- ▶ Sariak harremanak hausten dituzte: botere-desberdintasunen eraginak puze dituzte eta lehia sorrarazten dute, eta ez dute sustatzen lortu nahi den talde-lan eta lankidetzak.
- ▶ Sariak ez dituzte arazoak aintzat hartzen: sariak erabiliz gero, administratzaileek ez dute zertan aztertu enplegatu bat zergatik den eraginkorra edo ez, hori jakiteko premia funtsezkoa izan arren.
- ▶ Sariak arriskuak nork bere gain hartzeko gogoak kentzen dute: enplegatuak saria jasotzearen egin behar den hori justu-justu egiteko joera daukate, eta hortik aurrera ezer ez.
- ▶ Sariak lan egiteko gogoak kentzen dute: sariak ez diete laguntzen administratzaileari eta enplegatuari lan egiteko benetako arazoak aurkitzen.

Lanean bi aldean artean hitzartutako kontratu psikologikoa norbaitek betetzen ez badu, zuzendaritzak hori gaitzesteko eskubi-

dea (eta betebeharra) du. Besteak “seduzitzen” saiatzea lelotzat hartzea da. Hobe akordioetara iritsi, kontrolatu eta partekatzea. Beren kolaboratzaileak aintzat hartzen dituzten zuzendariak behar ditugu, gauzak adostu egiten dituztenak, konpromisoetara iristen direnak, baztertu beharrean bereganatzen dutenak, arazoak konpontzen dituztenak. Badakigu kolaboratzaileak motibazioa galtzeko orduan eraginik handiena bere gaineko nagusiak daukela. Horregatik, nagusi horrek aukera-egoerak sortu behar ditu, bakoitzak, laguntzarik gabe, zentzua aurki dezan.

Gure lanak zentzurik ez zuela konturatu ginenean hasi ginen motibazioaz hitz egiten. Baina lana berez izan daiteke motibagarria: jarduerak barru-barruko ezaugarriak dituzte, berez motibagarri bihurtzen dituztenak. Pertsonak lan egiten duenean barruko poza sentitzen du, eta horrela lotura zuzena eta berehalakoa dago lan eta gogobetetasunaren artean: automotibazioa. Lana motibagarria izango bada, erakundeetan diseinatzeko ditugun jarduerak honako ezaugarriak izan behar dituzte:

KONPLEXUTASUNA: gehiegizko konplexutasunak ziurgabetasun handiegia dakar, eta konplexutasun txikiak ez du nahikoa eragiten. Behar bezalako erronkak jarri behar dira.

BERRITASUNAK: berritasunek jakin-mina eta ezagutzeko gogoak eragiten dute. Berritasuna desagertu ahala, esplorazio-jarduera ere desagertu eta ohikeria agertzen da.

GAITASUNA: autoeraginkortasun- eta autoestimuzentzua: gaitza, eraginkorra naiz, lortu egiten dut.

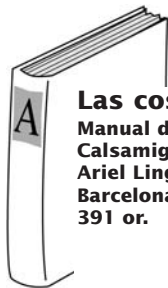
Manfred Mantoni-ren ustez, lanean gogobetetasuna honako kasu hauetan sentitzen da:

- ▶ Elkarrekikotasun bat dago pentsatu eta egiten denaren artean. Nork bere lanak egiten ditu.
- ▶ Jarduera sortzailea da: pertsonak beren burua aldatu nahi dute, eta ingurua ere bai. Jakin-mina dute eta produzitu egiten dute.
- ▶ Jarduera produktiboa da: emaitzak eta lorpenak erdiesten dira.
- ▶ Jarduera elkarrengaitzailea da: gehienek harremanak bilatzen dituzte, besteek beraiei jaramon egitea gustatzen zaie, elkartrukearen bila aritzen dira, eta poza hartzen dute elkarlanean.

Erakundeek berez motibagarriak diren lan-prozesuak diseinatzeko hasi behar dute, eta horietan aritzeko eta buru izateko, pertsona egokiak aukeratu, trebatu eta bertan kokatu behar dituzte. Horrela, lanaren benetako barne-barneko zentzua lortuko dugu, eta horrek ekarriko du errendimendu handiko jokabidea, gogobetetzen duena: motibatua, hitz batean.

Esteban Vicente Cruz

ASV Consulting-eko bazkidea eta zuzendaria
Deustuko La Comercial-eko Giza baliabideen irakaslea.

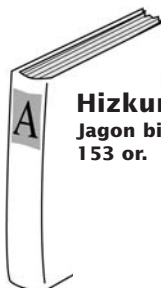

Las cosas del decir
Manual de análisis del discurso
Calsamiglia, Helena; Tusón, Amparo
Ariel Lingüística (2. edizioa)
Barcelona, 2007
391 or.

Testuaren linguistikari buruzko eskuliburu honetan egileek diskurtsoaren alderdi soziolinguistikoa aztertu eta azpimarratzen dute, eta azterketa horrek jakintza arlo ugari hartzen ditu: hizkuntzaren antropologia, komunikazioaren etnografia, elkarrizketaren analisisa, elkarrekintzaren soziolinguistika, psikolinguistika, pragmatika... Ahalegin berezia egin dute zenbait eskolotako ikuspuntuak bateratzeko.

Gaiak oso modu argi eta sistematikoan azaltzen dira eta adibideak ere hurbilak eta oparoak dira, egileek gaur egun toki guztietan erabiltzen diren diskurtso motak eskaintzen baitituzte.

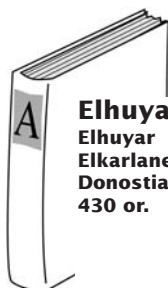
Egileen helburua tresna egokia eskaintzea izan da, hizkuntzaren erabilera arautzen duten mekanismoak azalarazteko. Egokia da unibertsitateko ikasle zein irakasleentzat, edo arlo honetako edozein profesionalentzat.

Hizkuntza zuzenbidea
Jagon bilduma 5
153 or.

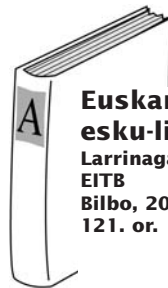
Euskaltzaindiaren *Jagon* Sailaren Sustapen batzordeak, Eusko Jaurlaritzaren Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzaren laguntzaz, *Jagon* bildumaren 5. liburua argitaratu du: *Hizkuntza-zuzenbidea. Testu-bilduma euskaraz*.

Bildumaren ale berri honetan, hizkuntza zuzenbideari lotutako nazioarteko testu nagusiak biltzen dira. Testu bildumarekin batera, aurkibide analitikoak eta iturrien zerrenda eskaintzen dira.

Elhuyar dictionary / hiztegia
Elhuyar
Elkarlanean
Donostia, 2007
430 or.

Euskara-ingelesa / ingelesa-euskara hiztegia kaleratu dute Elhuyar Fundazioak eta Elkar argitaletxeak. Guztira 34.000 sarrera eta azpissarrera, 50.000 adiera eta 12.000 adibide ditu. Erdiko orrialdeetan ikasleei lagungarri izan dakizkiekeen osagarriak ditu, esaterako munduko leku eta herritarren izenak, ingeleseko aditz irregularren zerrenda eta aditz laguntzaileen taulak. Batez ere eskolako ikasleentzat prestatua.

Euskarazko albistegietarako esku-liburua II
Larrinaga, Asier
EITB
Bilbo, 2007
121. or.

Bere hamargarren urteurrenean, 1992an, *Euskarazko Albistegietako esku-liburua* eman zuen argitara EITBk, Manu Arrasateren eskutik. Aurten 25 urte egin ditu EITBk eta liburu haren segida eskaini digu: *Euskarazko albistegieta-ko esku-liburua II*, oraingo hau Asier Larrinagak paratua.

Bertan, bost kapitulutan erakusten da nola prestatu behar diren albiste testuak ikus-entzunezko komunikabideetarako. Lehen atalean, albiste testuen ezaugarriak aztertzen dira. Bigarrean, albiste testuen egitura eta antolamendua. Hirugarrean, albiste testu bikainak sortzeko bost koordinatuak edo arretaguneak. Laugarrean, eduki nagusiak, eta bosgarrean, eta azken kapituluan, ahoskera eta doinuera.

Liburuan teoria eta praktika uztarturik doaz eta asmo horiei laguntzeko adibide ugari dago hornituta.

Andoni Ortuzarrek hitzaurrean dioen moduan, "Liburu honek EITBren ibilbidea ondo islatzen du, azken 25 urte hauetan ezagutza eta esperientzia uztartuz, etorkizunerako bidea egitea gure helburua delako".

Afilar el lapicero. Guía de redacción para profesionales
Cassany, Daniel
Anagrama
Barcelona, 2007
173 or.

Zer-nolako testuak idazten ditugu geure lanean? Eraginkorrak al dira? Ulergarriak? Egunero-egunero idazten ditugu mota askotako testuak, testu sinpleak eta testu konplexuak. Dokumentu horiei guztiei aurre egiteko gida bat izan nahi du eskuliburu honek. Liburuan hainbat diskurtso espezializatu idazteko irizpideak ditugu: hartzailea ondo irudikatze-ko garrantzia, egilearen ahotsa, testuaren antolaketa, izenburuak, aurkibideak, laburpenak, baliabide grafikoak, testua garatzeko hainbat estrategia... Baliagarria izango zaie batez ere eskuartean testu konplexuak erabiltzen dituztenei, txosten bati oniritzia ematen dioten autore, zuzentzaile, editore edo zuzendariak izan edo idazkari, auditore, ekonomialari, kudeatzaile edo politikariak izan. Cassanyren azken lan hau, aurrekoak bezala, hainbat enpresa eta erakundetan irakasle gisa lortutako esperientziaren emaitza da eta, ohi bezala, Cassanyk benetako testuak erabiltzen ditu adibide modura.

Napoleonen garaiko antolakuntza Hegoaldeko euskal lurraldeetan

1807ko amaieraren eta 1808ko hasieraren artean, frantziar gudarosteak Iberiar penintsulan sartu eta zabaldu ziren. Horren atzetik, Napoleon Monarkia Espainiarrean esku hartzen hasi zen. Eta Napoleonen eragina euskal lurraldeetara hedatu zen. Garai honek guda giroaren gainetik dau den gertakizun eta prozesuak ekarri zituen.

Historiografiak gai batzuk gogokoagoak izan eta beste batzuk baztertu ditu. Alde batetik, nabarmen jorratu dira Napoleonen nagusitasunaren aurka antolatutako ekintza eta egiturak nahiz, “Independentzia Guda”ren barruan, sasiguda horri emandako erantzuna. Baita “frantziarzaletan” en lankidetzaren ere, ilustrazioaren ideologiazko aldeei lotuta. Azkenean, zuzenbidearen eta erakundearen arloetan, ikerketek cadiztar konstituzionalismoa hartu dute gai berezizat, bai eta josetar administrazioaren aurka antolatutako batzar iraultzaileak ere. Alabaina, oso gutxi aztertu da napoleondar zuzenbidea. Napoleonek Espainiar Monarkiarentzat Baionan gertu zuen Konstituzioa ikerketen gaia izan den arren, han bilarazi zuen batzarraren gorabeheretan sakondu dute bereziki. Zenbait lanetan ikertutako ezarpen eta garapenaren gaiari ez zaio orain dela gutxira arte heldu.

1808ko uztailaren 6an Napoleonen anaiak, Jose I.ak, “Españietako eta Indietako erregeak”, indarrean jarri zuen Konstituzioa. Aldez aurretik ikusitakoaren aurka, Hegoaldeko euskal zuzenbide egiturak ez ziren bertan bera laga. Eztabaidetara ekarrita indarrean jarraituko zuten ala ez, inoiz ez zen hartu foruak indargabetezko erabakirik; izan ere, Konstituzioaren artikulua batean aipatzen da Espainiako Gortek biltzean erabakiko zutela ea Euskal Foruek jarraitu behar zuten, baina kontua da ez zirela inoiz bildu. Horrekin batera, ez dago argi ere josetar administrazioa euskal lurralde hauetan ezarri zen ala ez. 1810era arte foru egiturak jarraitu zuen, baina frantziar guda-agintarien kontrolpean. Horixe izan zen ordura arteko aldaketa nagusia.

Urte horretan, 1810ean, egitura erabat berria ezarri zen. Egindakoa, Napoleonek asmatutako europar antolakuntza-aren barruan zegoen, estatu satelite eta egitura politiko kideak bultzatzeko, menpekotasun neurri ezberdinekin: 1795ean Batabiar Errepublika, gero Holandako Erreinu bihurtu zena; Zisalpetar Errepublika eta Liguriar Errepublika 1797an, gero Italiako Erreinu gisa berregin zirenak, bere aginte zuzenaren azpian; 1798an Elbeziar Errepublika, Erromatar Errepublika eta Partenopear Errepublika, azken hau Napoliko Erreinu modura berregin zena. Zerrendan badaude Errinoko Konfederazioa, Bartzabako Dukerri Handia edo aipatutako Españietako eta Indietako Erreina ere.

Otsailaren 8an Tuilerietako Jauregian emandako Inperio Dekretuaren bitartez, Auñamendi eta Ebro arteko lurraldeak Jose I.aren koroitik banatu egin ziren. Enperadorearen aginte zuzenaren azpian jarrita, “Gouvernement”etan antolatu

ziren. Bizkaikoak izen bereko Jaurerri zaharra, Gipuzkoako Lurraldea eta Arabako Lurraldea hartu zituen gutxi gorabehera. Hiriburua Donostian jarri zen lehenengoz, eta Gas-teizen geroago. Nafarroakoa erreinuaren beraren lurraldearekin eta Gipuzkoaren ekialdeko zatiarekin egin zen. Antolakuntza hori, itxuraz, ez zetorren bat Joseph Dominique Garatek, Napoleonen konfiantzazko gizonak, lehenengoz 1803an eta geroago 1808an nahiz 1811n egindako iradokizunekin. Katalunian, adibidez, egitura berria jartzea lortu zuten; Aragoian, ordea, ez. Kontuak kontu, Hegoaldeko Euskal Lurraldeetan antolakuntza berriak ezarri ziren, nahiz eta oraindik oso ezaguna izan ez nolako garapena izan zuten.

Frantziar gudarosteak abarotuta egoteak pentsaraz diezaguke antolakuntza berriaren benetako eraginak indarra beharko zuela, dekretuen paperetatik urrunago ez zela joan edota ez zela zabaldu hiri nagusietatik, erakundearen egoiztatik harantzago; alabaina, zenbait herri txikik alderantzizkoa erakusten dute, ezarri egin zela, alegia. Are gehiago, ez da nabaritzen tokiko erakundeek aurka egin zutenik, nahiz eta urruntasunak aldaketak ez onartzeko erraztasuna eman.

Erakunde egiturak, napoleondar irizpideekin bat, oso eredu mailatu eta larderiatsua zeukan, erabakiak goian zegoen Jaurleriari zegozkio. Baina Jaurleri frantziarrak zabal-tasun handiz delegatzen zuen hemengoak osatutako Aholkularitzan. Joera hau ulergaitza da aginduak betetzeko indarkeria bideak huts-hutsik erabili behar izanez gero. 1810etik 1813ra arte erakunde eta zuzenbide egitura guttiz berria zegoen: Jaurleria, Jaurleri Aholkularitza, Lurralde Aholkularitzak eta Udalak. Horiek oso-osorik sartzen dira Europak Napoleonen eskutik bizi zuen eraldaketa giro zabalean.

Gainera, oso arlo ezberdinak hartzen ditu. Adibidez, gure historian lehen aldiz liburutegi publikoak egin ziren, eta Iruñeko gutxienez zabaldua egon zen; goi irakaskuntza berrantolatu zen, eta, horretarako, Bergarako Errege Mintegian oinarrituta, Bizkaiko Lizeoa sortu eta baliabideak nahiz ikasteko edukiak zehaztu ziren.

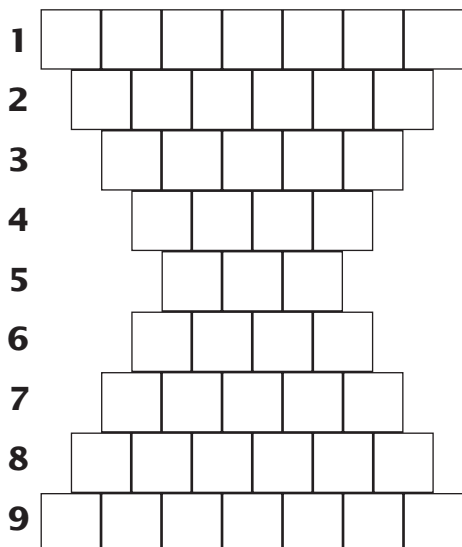
Napoleondar egitura gaur egungo zuzenbide eta erakundeetan emandako lehenengo urratsa da, foru egiturekin loturik eduki gabe. Hau da, lehenengo joera hautsi arren, nolabaiteko onarpena lortu zuen, ondoren etorriko zenak ez bezala.

Egibar Urrutia'tar Lartaun
Historian doktorea
UPNA-NUPEko irakaslea

Hitz gezidunak

	Europako lurraldea	Gizon izena	Baltsa-moak	Ala	Euskadiko Autonomia Erkidegoa
	Mahai bereko	Zomorro	Lepo	Iseka	
	Argazkiko instrumentua				
	Marokoko hiria				
Olagizonak	Zoria				Bokala
Izaki beldurgarri	Erregai mota				Adarra
			Asiako estatua		
			Itsas ugaztuna		Ukatzeko
Ekintza				Bizkaiko mendia	
Modua				Diruzko zigor	
		Azkarra, burutsua			Lehena eta azkena
		Intsektu mota			Zangoaren atal
Arnas ezak hil			Mokor		
Ez zaharra			Bizkaiko herria		Nor atzizkia
				Urania	Garoa, iratzea
				Bokala	Bokala
Nasa			Pl., fruitu mota		

Goitik behera

Aurkitu beharreko hitz bakoitza letra bat gehiago edo gutxiago duen aurreko edo ondoko hitzaren anagrama da

1. Gaitz mota, elgorria.
2. Kolore alai.
3. Eguratsa.
4. Eguneroko jakia.
5. Gora egin.
6. Egunaren atal.
7. Gizaseme heldu.
8. Zaintza.
9. Apezpiku.

Soluzioak

⊛	⊛	E	D	E	A	E	⊛	B	E	Z	⊛	A	K	
E	D	E	O	⊛	A	⊛	A	⊛	A	Z	⊛	A	K	
U	K	E	N	A	⊛	I	A	⊛	N	⊛	A	N	A	
S	A	I	D	U	N	D	U	A	K	O	⊛	I	R	A
L	A	N	T	I	N	A	G	I	S	U	N	A	A	
⊛	M	A	⊛	F	O	N	I	O	A	R	K	A	⊛	A
				⊛	I	E	N	I	O	A	⊛	⊛	⊛	⊛
				⊛	O	L	A	K	Z	A	⊛	⊛	⊛	⊛
				⊛	A	⊛	E	R	A	⊛	I	T	Z	A
				⊛	A	⊛	E	R	A	⊛	I	T	Z	A

Hitz Gezidunak

1. Gorrina. 2. Gorría. 3. Giroa. 4. Ogría. 5. Igo. 6. Goiz. 7. Gizon. 8. Zaingo. 9. Gotzain.

Goitik behera